

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Pavčina Žídková

Cíle a úkoly katecheze v současných dokumentech magisteria

Bakalářská práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Mariusz Gerard Kuźniar, Th.D.

Praha 2012

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

27. 6. 2012, podpis studenta

Bibliografická citace

Cíle a úkoly katecheze v současných dokumentech magisteria [rukopis] : bakalářská práce / Pavlína Židková ; vedoucí práce: Mariusz Gerard Kuźniar. -- Praha, 2012. -- 40 s.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem cíle a úkoly katecheze v současných dokumentech magisteria. Autorka pracuje především s apoštolskými exhortacemi *Evangelii nuntiandi* a *Catechesi tradendae* a s dokumentem *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Po kritickém přehledu odborné literatury k tématu bakalářská práce hledá identitu katecheze v evangelizačním působení církve a poté se snaží analyzovat cíle katecheze na základě zvolených dokumentů. Bakalářská práce se snaží analyzovat rysy křesťana, křesťanského společenství a církve, kterých má být pomocí katecheze docíleno. K dosažení cílů katecheze napomáhají její úkoly. Bakalářská práce se snaží vyčíst úkoly katecheze z analyzovaných magisteriálních dokumentů a seskupuje tyto úkoly dle tří pilířů identity katecheze: výchova víry, služba Božímu slovu, činnost církve. Úkoly katecheze jako výchovy víry spatřuje bakalářská práce ve třech rovinách. Zaprvé dle stupně zralosti víry – víru probouzet, rozvíjet, vést k plnosti a posilovat. Zadruhé jádro úkolů katecheze jako výchovy víry představují úkoly rozvíjet znalost nauky, modlitbu, účast na liturgii, morální formaci, zodpovědnost za společenství a misi. Třetí rovinou jsou úkoly „podpůrné“, týkající se kritérií pro předkládání poselství a jiných metodických otázek. Úkoly katecheze jako služby Božímu slovu jsou spojeny s inkulturací víry. Úkoly katecheze jako činnosti církve souvisejí s organizací katecheze v místní církvi, se zvláštními úkoly nositelů katecheze a s formací katechetů.

Klíčová slova

katecheze, evangelizace, cíle katecheze, úkoly katecheze

Abstract

This thesis deals with the objectives and tasks of catechesis in the current documents of the Magisterium. The artist works primarily with the Apostolic Exhortations *Evangelii nuntiandi*, *Catechesi tradendae* and with the document *Directorium generale pro catechesi*. After a critical review of literature the thesis seeks identity of catechesis in the Church's evangelising activity, than tries to analyse features of the Christian, Church Community and Church, to be achieved by means of catechesis. The objectives of catechesis are achieved through tasks of catechesis. The thesis seeks to look up tasks of catechesis of the analysed documents of Magisterium and tries to accord this tasks to three pillars of the identity of catechesis: education of faith, service to God's word, the activity of the Church. The thesis analyses the tasks of catechesis as education of faith in three levels. First, tasks of catechesis according to degree of maturity of faith – to wake up, to develop, to lead towards maturity, to strenghten the faith. Second, the essence of tasks of catechesis as education of faith represent tasks to promote the knowledge of the Christian message, education to prayer, to participation on the liturgy, to moral formation, to responsability for the Community and to mission. The third level

are the „helping“ tasks which concern criteria for the submission of the Christian message and other methodical features. Tasks of catechesis as a service to God’s word are connected to the inculturation of faith. Tasks of catechesis as the activity of the Church are in connexion with the organisation of catechesis in the local Church, with the special tasks of some catechists and with the supervision of catechists.

Keywords

catechesis, evangelization, objectives of catechesis, tasks of catechesis

Počet znaků (včetně mezer): 103.604

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce vedoucímu práce za poskytnuté konzultace. Děkuji rovněž Mgr. K. Bujnochové za jazykovou korekturu a dalším kolegům za pomoc při finálních formálních úpravách.

Obsah

Úvod.....	7
1. Hodnotící přehled literatury k tématu	9
1.1. Cíle katecheze dle D. Kurzydła.....	9
1.2. Cíle a úkoly katecheze dle E. Albericha a L. Dřímala	10
1.2.1. <i>Katechetika</i>	10
1.2.2. Cíle a úkoly katecheze v dalších publikacích E. Albericha	13
2. Identita katecheze v procesu evangelizace.....	16
2.1. Evangelizace.....	16
2.2. Preevangelizace	17
2.3. Katecheze	18
2.3.1. Vymezení terminologie	18
2.3.2. Místo katecheze v procesu evangelizace.....	19
2.3.3. Etapy katechetického procesu	19
2.4. Pastorage.....	20
2.5. Misie a „nová evangelizace“	21
2.6. Školní výuka náboženství a katecheze	23
2.7. Shrnutí – evangelizační proces v etapách.....	23
3. Cíle katecheze v dokumentech magisteria	24
3.1. Definice cílů katecheze	24
3.2. Cíle katecheze v klíčových dokumentech magisteria.....	24
3.3. Cílená charakteristika adresátů katecheze	27
3.3.1. Rysy člověka zralého ve víře.....	27
3.3.2. Rysy zdravého křesťanského společenství.....	29
3.3.3. Rysy církve v duchu II. Vatikánského koncilu	30
3.3.4. Člověk, společenství a církev jako výchovné cíle katecheze	31
4. Úkoly katecheze v dokumentech magisteria.....	32
4.1. Úkoly katecheze a její nositelé.....	32
4.2. Úkoly katecheze jako výchovy víry	32
4.2.1. Výchova víry dle <i>Evangelii nuntiandi</i>	32
4.2.2. Výchova víry dle <i>Catechesi tradendae</i>	33
4.2.3. Výchova víry dle <i>Všeobecného direktoria pro katechizaci</i>	35
4.2.4. Úkoly katecheze jako výchovy víry v několika rovinách	38
4.3. Úkoly katecheze jako služby Božímu slovu.....	39
4.4. Úkoly katecheze jako činnosti církve.....	40
Závěr	44
Přehled použitých zkratk	47
Seznam literatury	48

Úvod

V úvodu *Všeobecného direktoria pro katechizaci* z 15. 8. 1997 se dočítáme: „Chybám a omylům v katechetickém oboru se můžeme vyhnout jen tehdy, jsou-li od počátku správně chápány podstata a cíl katecheze, jakož i pravdy a hodnoty, které mají být předávány.“¹ Tématem této bakalářské práce jsou cíle a úkoly katecheze v současných dokumentech magisteria. Jestliže katecheze je významnou a nedílnou součástí procesu evangelizace a hlásání evangelia je podstatnou činností církve, katecheze je velice důležitý proces v identitě církve. Je tedy nesmírně důležité správně chápat nauku, kterou má katecheze předávat, ale také identitu katecheze a dále její cíle i úkoly. Cílem bakalářské práce je vyhledat v některých současných dokumentech učitelského úřadu cíle a úkoly katecheze, a to v rámci její identity v nitru evangelizačního procesu.

Současnými dokumenty magisteria jsou zde myšleny dokumenty (konstituce, encykliky, apoštolské exhortace aj.) učitelského úřadu katolické církve od II. Vatikánského koncilu. Vzhledem k mimořádnému významu pro chápání identity a nasměrování katecheze vychází bakalářská práce především z apoštolské exhortace Pavla VI. *Evangelii nuntinadi* z roku 1975 (dále EN), z apoštolské exhortace Jana Pavla II. *Catechesi tradendae* z roku 1979 (dále CT) a z přepracované a rozšířené verze *Všeobecného katechetického direktoria* z roku 1971, tedy ze *Všeobecného direktoria pro katechizaci* z roku 1997 (dále VDK). Po kritickém přehledu odborné literatury k tématu cíle a úkoly katecheze v současných magisteriálních dokumentech je v bakalářské práci na základě textů magisteria a odborné literatury charakterizována identita katecheze, která je spojena s dalšími procesy jako evangelizace, misie, pastorace, výuka náboženství ve škole. Katecheze má nicméně své vlastní poslání. Po této kapitole následuje přehled cílů katecheze na základě zvolených magisteriálních dokumentů. Bakalářská práce se rovněž snaží analyzovat rysy člověka, křesťanského společenství a církve, kterých má být pomocí katecheze docíleno. V další kapitole je uveden popis úkolů katecheze na základě analýzy zvolených magisteriálních dokumentů. Úkoly katecheze se snaží autorka vidět nejen tam, kde se hovoří o úkolech či úlohách katecheze explicitně, ale i někdy i na těch místech, kde je tyto úkoly možno vyčíst ze smyslu výpovědi (např. jako předměty po modálních slovesech muset, mít). Přesto se snaží vyčíst pouze nejdůležitější úkoly katecheze. Při vyhledávání cílů a úkolů katecheze autorka postupuje chronologicky podle stáří magisteriálních dokumentů: EN, CT a VDK, protože mladší dokumenty v mnohém vycházejí z dokumentů starších. Jednotlivé články týkající se cílů a úkolů katecheze však u příslušných dokumentů nejsou probírány ve stejném sledu jako v dokumentu, ale v závislosti na určitém tématu. Po přehledu, jak se k danému tématu vyjadřuje každý ze tří analyzovaných dokumentů, následuje vždy autorčino shrnutí. Bakalářská práce se snaží všimnout si kontinuity i přesahů mezi jednotlivými analyzovanými dokumenty.

Jak je třeba chápat cíle a úkoly katecheze? Zatímco cíle určují směr, mety, kam má katechetický proces směřovat, úkoly znamenají činnosti, které je nutno vykonat k dosažení těchto cílů či alespoň k udržení správného kurzu. Na následujících stranách

---

¹ VDK 9.

jsou analyzovány identita, cíle a úkoly katecheze na základě zvolených současných dokumentů magisteria.

Magisteriální dokumenty, na které je v bakalářské práci odkazováno opakovaně, jsou uvedeny ve zkratce v souladu se seznamem literatury a přehledem používaných zkratk. Číslo za zkratkou magisteriálního dokumentu znamená číslo článku (např. EN 22 = článek 22 dokumentu *Evangelii nuntiandi*).² Magisteriální dokumenty, se kterými autorka přímo nepracovala, ale na které odkazuje sekundární odborná literatura, jsou uvedeny v seznamu bibliografie jako *Literatura k tématu*.

---

² Jelikož *Katechetické směrnice České biskupské konference* nejsou rozděleny do článků, je za zkratkou (KS) uváděno číslo strany, ze které je citace převzata.

1. Hodnotící přehled literatury k tématu

O identitě, cílech a úkolech katecheze pojednává odborná katechetická literatura. Často se přitom pochopitelně odvolává také na současné magisteriální dokumenty týkající se katecheze. Vzhledem k tématu bakalářské práce si u každého zvoleného autora odborné katechetické literatury nejprve povšimneme, jak pojednává o cílech a úkolech katecheze především s odkazem na vybrané magisteriální dokumenty (EN, CT, VDK). Dále budeme analyzovat, jak odpovídají závěry autora poznatkům bakalářské práce.

1.1. Cíle katecheze dle D. Kurzydła

Koncepcí katecheze, se zaměřením na katechezi dospělých,³ přímo v současných magisteriálních dokumentech, se zabývá monografie D. Kurzydła.⁴ Katechezi dospělých chápe jako „postulát stálé výchovy ke zralé víře a ke zralému lidství.“⁵ Jako konečný cíl katecheze dospělých autor uvádí společenství s Ježíšem Kristem. K němu vedou tři dílčí cíle: formace křesťana zralého ve víře, vytváření zralých křesťanských společenství a inkulturace víry z pohledu života dospělého.⁶ Jednotlivé cíle autor nevnímá odděleně, ale ve vzájemné souvislosti. Zralost víry totiž není dle D. Kurzydła cílem samotným o sobě, ale je zaměřen na druhého člověka, tedy i na tvoření zralých křesťanských společenství. Ty by měly být schopny odpovídat na náboženské a obecně lidské potřeby dospělého člověka. Společenství tedy na druhou stranu mají podporovat jedince na cestě zrání víry. Farní a rodinná katecheze má přitom mimořádný význam.⁷ Třetí dílčí cíl katecheze dospělých, inkulturace víry, na jednu stranu činí dle autora doprovázení dospělého na cestě vyzrávání víry věrohodné, na druhou stranu umožňuje stálé prohlubování víry. Katecheze dospělých, která se snaží o inkulturaci víry, se více stává setkáním evangelia se současným člověkem a jeho hodnotami, nadějemi i problémy.⁸ Katecheze dospělých tak nabízí světu skrze setkání s Kristem možnost integrálního rozvoje.⁹

Koncepce D. Kurzydła je originální. Jako o cílech katecheze hovoří nejen o zralém křesťanovi a zralém křesťanském společenství,¹⁰ které je mu oporou, ale také o inkulturaci. Magisteriální dokumenty, kterými se tato bakalářská práce zabývá, chápou inkulturaci víry spíše jako úkol katecheze, jako princip, který je nutný pro dosažení vytyčených cílů.

---

³ Ačkoliv se D. Kurzydło zabývá katechezí dospělých, lze výsledky z jeho monografie vztáhnout na katechezi obecně, poněvadž katecheze dospělých je magisteriem považována za hlavní formu katecheze. Srov. CT 43.

⁴ KURZYDŁO, Dariusz. *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych dokumentach kościoła*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2003.

⁵ KURZYDŁO: op. cit., s. 15.

⁶ Srov. tamtéž s. 150–151.

⁷ Srov. tamtéž s. 18.

⁸ Srov. tamtéž s. 18–19.

⁹ Srov. tamtéž s. 13.

¹⁰ Dokumenty EN, CT a VDK spíše chápou výchovu víry ke zralosti jako trvalý proces a ne jako dosažení toho, že v určitém momentu je víra člověka či společenství zralá a již ji není třeba rozvíjet.

1.2. Cíle a úkoly katecheze dle E. Albericha a L. Dřímala

1.2.1. *Katechetika*

Na magisteriální dokumenty také hojně odkazuje první podrobná publikace o fundamentální katechetice v českém jazyce E. Albericha a L. Dřímala.¹¹ Identitu katecheze chápou na základě tří pilířů: služba Božímú slovu, výchova víry a činnost církve.¹² Autoři také naznačují místo katecheze ve službě církve Božímú království. Na základě Kristova kněžského, prorockého a královského úřadu jsou odvozovány tři, respektive čtyři úkoly církve Božímú království: *leiturgia* – slavení křesťanské bohoslužby; *martyria* – hlásání evangelia o spáse; *diakonia* – uskutečňování lásky a bratrské služby; *koinonia* – prožívání bratrského a sesterského společenství.¹³ Hlásání Kristova evangelia lidstvu, tedy i katecheze, pak náležejí dle E. Albericha a L. Dřímala ke znamení *martyria*. Jedno znamení však nelze oddělovat od ostatních, ale všechny jsou navzájem nedílně spojeny.¹⁴

S odkazem na apoštolskou exhortaci CT¹⁵ autoři jmenují jako hlavní účel¹⁶ i obsah katecheze povinnost „víru rozvíjet a vést ji k plnosti.“¹⁷ Dále ve srovnání se školní výukou náboženství autoři označují konečný cíl katecheze jako uvedení člověka „až do důvěrného vztahu k Ježíši Kristu a skrze Něho k Otci v Duchu Svatém.“¹⁸

Cílem katecheze není ovšem jen křesťan zralý ve víře, ale i křesťanské společenství. S odkazem na dokument VDK¹⁹ a na CT²⁰ hovoří Alberich a Dřímál o účelu katecheze „formovat, obnovovat a umožňovat zrání společenství.“²¹

Jestliže katechezi Alberich a Dřímál chápou jako „každou formu služby církve Božímú slovu, která je zaměřena na pomoc při zrání křesťanské víry, a to jak jednotlivců, tak i celých společenství“,²² úkoly katecheze jsou pak s odkazem na magisteriální dokumenty formulovány především v oblasti výchovy víry.²³ Na základě dynamiky růstu víry v kognitivní, afektivní a operativní oblasti autoři definují čtyři úkoly katecheze: podporovat obrácení, podporovat a posilovat postoj víry, přivádět

¹¹ ALBERICH, Emilio – DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008.

¹² Srov. tamtéž s. 50.

¹³ Srov. tamtéž s. 27.

¹⁴ Srov. tamtéž s. 28–29.

¹⁵ Srov. CT 20.

¹⁶ Hlavním účelem každé činnosti církve a celku církevních činností je dle L. Dřímala služba Božímú království. Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *Katecheze Církve jako služba Božímú slovu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2001, s. 26–27.

¹⁷ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 51.

¹⁸ Srov. tamtéž s. 159. Tento kristocentrický cíl je formulován také v CT 5 a ve VDK 80.

¹⁹ Srov. VDK 221; VDK 168.

²⁰ Srov. CT 45.

²¹ ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 147.

²² Tamtéž s. 50. Autoři vnímají katechezi jakožto nedílnou součást evangelizačního procesu „v samotném srdci působení církve.“ ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 54.

²³ L. Dřímál a E. Alberich se zabývají otázkou, zda vůbec lze uvažovat o výchově víry. Jedná se přece o dar od Boha a není tedy v lidských možnostech jej předat druhému člověku. Docházejí k závěru, že člověk může druhému člověku jen napomoci na antropologické rovině v uschopnění k přijetí a rozvíjení tohoto daru. Pak je činnost výchovy víry nejen možností, ale i povinností církve. Srov. tamtéž s. 88 a 104.

k plné znalosti křesťanského poselství a vychovávat ke křesťanskému jednání.²⁴ S odkazem VDK²⁵ autoři spatřují úlohu katecheze nejen v doprovázení věřícího člověka na cestě ke zralosti, ale rovněž v podporování obrácení, a to v perspektivě „trvalé konverze“. V různých (zvláště vyhocených) životních situacích totiž člověk musí neustále obnovovat svou konverzi ke Kristu.²⁶ Podporovat a posilovat postoj víry pro Albericha a Dřímala znamená „podporovat postoj učenlivosti, naslouchání a přivádět k osobnímu a bezvýhradnému přilnutí k Ježíši Kristu.“²⁷ Odkazují přitom na CT²⁸ a na dokument Italské biskupské konference *Il rinnovamento della catechesi* (dále RdC).²⁹ Katecheté se však v podstatě musejí zřítí toho, že uvidí v dohledné době výsledek svého snažení při plnění tohoto úkolu.³⁰ Vzhledem k podpoře zrání víry v kognitivní oblasti má katecheze pomáhat člověku k plné znalosti křesťanského poselství. Alberich a Dřímál v tomto bodě odkazují na VDK³¹ a na CT.³² Nemá přitom jít o jakousi „sterilní“ popularizaci teologických poznatků, ale o pomoc člověku, aby se mu podařilo propojit živou víru církve se svou životní zkušeností ve své kultuře.³³ Protože se katecheze obrací na osoby s různými antropologickými předpoklady, je třeba dle magisteria při předkládání poselství dodržovat určitá kritéria:³⁴ kritérium odstupňování – zprostředkování obsahu křesťanského poselství sice celistvě, ale postupně, dle možností adresáta;³⁵ kritérium „hierarchie pravd“ – ne všechny pravdy víry jsou stejně centrální jako ty vyjádřené v Apoštolském vyznání víry;³⁶ kritérium „intenzivní“ integrity – křesťanské poselství má být předáváno celistvě a zároveň vyváženě, uspořádaně a odstupňovaně, ne všechno však musí být hned vyjádřeno výslovně.³⁷ E. Alberich a L. Dřímál se dále odvolávají na VDK³⁸ a na úlohu katecheze vychovávat k projevům křesťanského jednání: nejen k modlitbě, liturgickému a svátostnému životu a morální formaci, ale i k šíření pokoje a spravedlnosti a k angažovanosti v oblasti sociální, politické a v ekumenické.³⁹ Ve výchově k liturgii hovoří Alberich a Dřímál o třech úkolech katecheze: motivovat věřící nejen k přijímání, ale ke slavení svátostí, disponovat katechizované, aby přijali svátosti ve víře, uvádět příjemce svátostí

²⁴ Srov. tamtéž s. 98–109.

²⁵ Srov. VDK 56.

²⁶ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 106–107.

²⁷ Tamtéž s. 107.

²⁸ Srov. CT 20.

²⁹ Srov. RdC 38.

³⁰ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 107. L. Dřímál hovoří dříve v procesu podporování postoje víry o dvou etapách: pomáhat člověku, aby se jeho víra stala postojem, a dále jej podporovat, aby se tento postoj víry hluboce zakořenil v jeho osobnosti, a určoval tak jeho další život. Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2002, s. 32.

³¹ Srov. VDK 85.

³² Srov. CT 20; CT 27–28.

³³ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 108.

³⁴ Srov. tamtéž s. 108–109.

³⁵ Srov. VDK 112.

³⁶ Srov. tamtéž 114–115.

³⁷ Srov. CT 31.

³⁸ Srov. VDK 85–86.

³⁹ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 109.

mystagogicky do hlubšího chápání tajemství svátostí a k životu s Bohem, který se nám ve svátostech tajemně daruje.⁴⁰

Dle E. Albericha a L. Dřímala je úkolem katechetické výchovy ke křesťanskému jednání také pomáhat člověku, aby našel své povolání a místo v církvi a ve společnosti.⁴¹

V oddílu Alberichovy a Dřímaly *Katechetiky* nazvaném *Katecheze – služba slova, hlásání Krista* nalezneme odkaz na jeden z hlavních úkolů katecheze, který vyplývá ze vztahu mezi náboženským vyznáním a reálným životem.⁴² Tento úkol souvisí s otázkami inkulturace a „zkušenosti“. S odkazem na CT⁴³ a na VDK pak Alberich a Dřímál spatřují úkol katecheze v inkulturaci víry, která spočívá v přinášení křesťanského poselství různým lidským kulturám, a to v postoji respektu, sympatie a upřímného dialogu. Tyto kultury pak mohou svým dědictvím a originalitou obohatit různé projevy křesťanského života.⁴⁴ Úkol inkulturace v sobě zahrnuje mimo jiné i hledání vhodných vyjadřovacích prostředků.⁴⁵ Katecheze by měla rovněž sloužit principu „zkušenosti“, který spočívá v korelaci mezi reálným životem člověka a poselstvím Ježíše Krista.⁴⁶ Alberich a Dřímál odkazují mimo jiné na dokument RdC⁴⁷ a na VDK.⁴⁸

Cíl katecheze, uvést někoho až do důvěrného vztahu k Ježíši Kristu a skrze něho k Otci v Duchu svatém, formulují E. Alberich a L. Dřímál v souladu s magisteriálními dokumenty.⁴⁹ Stejně tak je dle magisteria cílem katecheze i křesťanské společenství zralé ve víře.⁵⁰ To, kde spatřují Alberich a Dřímál hlavní úlohu katecheze, vyplývá už z jejich definice katecheze: pomáhat jednotlivcům i křesťanským společenstvím, aby jejich víra vyžrávala a byla vedena k plnosti. Dle autorů to znamená podporovat a posilovat postoj víry. Úkolem katecheze je dle Albericha a Dřímala také podpora konverze, s čímž na základě analýzy magisteriálních dokumentů nelze, než souhlasit.⁵¹ K tomu má napomáhat i přístup katechetů při hlásání Božího slova, zvl. snaha o inkulturaci evangelijního poselství, s čímž souvisí i volba vhodných vyjadřovacích prostředků,⁵² či předávání Božího zjevení v souladu s lidskou zkušeností.⁵³ Katechetickou výchovu ke křesťanskému jednání autoři vidí v souvislosti se čtyřmi úkoly církve ve službě Božímu království:⁵⁴ *martyria*, *leiturgia*, *diakonia* a *koinonia*. Nezdůrazňují však výslovně, že má zdařilá katecheze vést křesťana také k plnění

---

⁴⁰ Srov. tamtéž s. 164.

⁴¹ Srov. tamtéž s. 109.

⁴² Srov. tamtéž s. 57.

⁴³ Srov. CT 53.

⁴⁴ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 69–72.

⁴⁵ Srov. tamtéž s. 71.

⁴⁶ Srov. tamtéž s. 82–83.

⁴⁷ Srov. RdC 52–53.

⁴⁸ Srov. VDK 153.

⁴⁹ Srov. VDK 80; CT 5.

⁵⁰ Srov. VDK 221.

⁵¹ např. CT 19–20.

⁵² Srov. VDK 208.

⁵³ Srov. tamtéž 153.

⁵⁴ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 109.

misijního poslání a k láskyplnému životu v církevním společenství.⁵⁵ Souvislost se čtyřmi úkoly církve Božímu království (především se znamením *martyria*) lze ovšem jistě vidět i uvádění věřících do plné znalosti křesťanského poselství. Autoři vidí tento úkol katecheze ve shodě s magisteriem spojený s kritérii pro předávání křesťanského poselství (odstupňování, hierarchie pravd a dle autorů kritérium „intenzivní“ integrity). Dokument VDK ovšem jmenuje ještě další kritéria pro předkládání křesťanské nauky.⁵⁶ Úkol katecheze napomáhat katechizovaným najít svůj životní stav a povolání v církvi i ve společnosti je také uveden ve shodě s magisteriálními dokumenty.⁵⁷ Magisteriu rovněž odpovídá, že liturgická výchova má vést k vědomému a upřímnému, ne povrchnímu přijímání svátostí.⁵⁸ Celkově lze skupinu čtyř úkolů katecheze, jak je vytyčují Alberich a Dřímál, vidět ze dvou úhlů: z hlediska stupně zralosti víry (podporovat konverzi a dále podporovat víru na cestě ke zralosti a posilovat ji) a z hlediska „růstu semena víry v poznání i životě“.⁵⁹

1.2.2. Cíle a úkoly katecheze v dalších publikacích E. Albericha

Stejně jako v *Katechetice*⁶⁰ čtyři úkoly katecheze jako iniciace a výchovy víry definuje E. Alberich mimo jiné v monografiích *La catechesi oggi*,⁶¹ *Les fondamentaux de la catéchèse*,⁶² *Communicating a faith that transforms*⁶³ a *Adulti e catechesi*.⁶⁴ Odkazuje přitom na magisteriální dokumenty, především na VDK a CT.

V rámci hesla „Cíle katecheze“ (Mete della catechesi) ve výkladovém slovníku *Dizionario di catechetica* charakterizuje E. Alberich katechezi jako službu Slova s rázem vysvětlování, prohlubování a iniciace v dynamice růstu ve víře a v křesťanském životě.⁶⁵ E. Alberich vidí nalezení cílů katecheze právě při zodpovězení otázek, jaký typ křesťana, křesťanského společenství a jaký model církve musí katecheze podporovat. Katecheze již nemá vychovat „dobrého křesťana“ či „praktikujícího věřícího“, ale upřímného a přesvědčeného věřícího, který je také vyrovnanou osobností, se smyslem pro společenství, církve, společnost apod.⁶⁶ S odkazem na jednání biskupské synody z roku 1977 Alberich řadí mezi cíle katecheze podporu, tvoření a strukturaci

⁵⁵ Srov. VDK 86. V jiných manuálech fundamentální katechetiky E. Alberich výchovu k misijní činnosti a k životu ve společenství explicitně uvádí (Srov. ALBERICH, Emilio. *La catechesi oggi: manuale di catechetica fondamentale*. Torino: Editrice Elledici, 2002, s. 154–155; ALBERICH, Emilio – VALLABARAJ, Jerome. *Communicating a faith that transforms: a handbook of fundamental catechetics*. Bangalore: Kristu Jyoti publications Salesians of Don Bosco, 2004, s. 146; ALBERICH, Emilio. *Les fondamentaux de la catéchèse*. Bruxelles: Lumen vitae, 2006, s. 172).

⁵⁶ Srov. VDK 97.

⁵⁷ Srov. tamtéž 86; tamtéž 144; tamtéž 156.

⁵⁸ Srov. tamtéž 85.

⁵⁹ Srov. CT 20.

⁶⁰ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 106–109.

⁶¹ Srov. ALBERICH, Emilio. *La catechesi oggi*, s. 149–156.

⁶² Srov. ALBERICH, Emilio. *Les fondamentaux de la catéchèse*, s. 167–173.

⁶³ Srov. ALBERICH, Emilio – VALLABARAJ, Jerome. *Communicating a faith that transforms*, s. 140–147.

⁶⁴ Srov. ALBERICH, Emilio – BINZ, Ambroise. *Adulti e catechesi : elementi di metodologia catechetica dell'età adulta*. Torino: Editrice Elledici, 2004, s. 119–121.

⁶⁵ Srov. ALBERICH, Emilio: *Mete della catechesi*. In GAEVERT, Joseph (ed.): *Dizionario di catechetica*. Torino: Editrice Elle Di Ci, 1987, s. 424.

⁶⁶ Srov. ALBERICH, Emilio. *Mete della catechesi*, s. 423.

autentických křesťanských společenství. Proto je také nutné nalézt kritéria pro rozlišení autentického zralého křesťanského společenství bez patologických rysů.⁶⁷ V duchu ekleziologie společenství a služby II. Vatikánského koncilu patří dle Albericha k hlavním cílům katecheze podpora přesvědčivého projektu církve.⁶⁸ E. Alberich dále odkazuje explicitně na magisteriální dokumenty při hledání definic konečného cíle katecheze: zralost víry,⁶⁹ postoj víry,⁷⁰ integrace víry a života,⁷¹ úspěch života v perspektivě víry.⁷²

Triádu výchovných cílů katecheze – upřímného a přesvědčeného věřícího, křesťanské společenství bez patologických rysů, model církve v duchu ekleziologie II. Vatikánského koncilu – lze vyčíst z magisteriálních dokumentů (EN, CT, VDK). Centrální postavení má podle Albericha u cílů katecheze vždy víra, rostoucí ke zralosti a spojená s životem, který je skrze víru zdařilý.

Katecheze má, jak je vidět, rozvíjet více než kognitivní nebo noetický rozměr víry.⁷³ Spojitost nauky a života při katechetickém působení si všímá již exhortace EN.⁷⁴ Evangelizace, tedy i katecheze, má vést člověka ke spáse, která začíná již zde na zemi, tedy i ke zdařilému životu.⁷⁵ Dle magisteriálních dokumentů nauka nesmí být odtržená od života, ale život člověka prostupuje.⁷⁶ Vzhledem k tomu, že magisterium vyzývá, aby katecheze poskytovala morální formaci⁷⁷ a připravovala věřící na plnění svých úkolů ve společnosti i v církvi a na zastávání svých rolí v laickém nebo zasvěceném životě,⁷⁸ lze z toho vyvodit, že katecheze má vychovávat také lidsky zralé osobnosti.

Dle odborné katechetické literatury patří k hlavním cílům katecheze v souladu s magisteriálními dokumenty křesťan zralý ve víře. Jeho víra přitom není odtržená od života, ale fakt, že člověk upřímně, svobodně a trvale přilne ke Kristu, naprosto ovlivní jeho život, myšlení a jednání. Slouží k tomu úkoly katecheze zprostředkovat plnou znalost křesťanského poselství i vést věřícího ke křesťanskému jednání, ke kterému patří nejen modlitba, účast na liturgii, morálnímu jednání, ale i k zodpovědnosti za společenství, za církve a za svět. Cílem katecheze je také formace zralého křesťanského společenství, a tím i celé církve, která ve světě slouží Kristově zvěsti o Božím království. Originální je koncepce D. Kurzydła, který vedle člověka zralého ve víře a zralého křesťanského společenství staví také cíl inkulturace víry.

Bakalářská práce se pokouší analyzovat, jaké jsou žádoucí rysy adresátů katechetické výchovné činnosti, křesťana, křesťanského společenství, ale i církve, kterých má být pomocí katecheze docíleno. Úkoly katecheze nutné k dosažení těchto výchovných cílů

---

⁶⁷ Srov. tamtéž.

⁶⁸ Srov. tamtéž.

⁶⁹ Srov. CT 25.

⁷⁰ Srov. RdC 36–38.

⁷¹ Srov. tamtéž 52–55.

⁷² Srov. NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Das katechetische Wirken*, čl. A.3.

⁷³ Srov. ALBERICH, Emilio. *Mete della catechesi* s. 423.

⁷⁴ Srov. EN 44.

⁷⁵ Srov. tamtéž 27.

⁷⁶ např. EN 44; CT 22.

⁷⁷ Srov. VDK 85.

⁷⁸ Srov. tamtéž 86.

bakalářská práce probírá na základě tří pilířů identity katecheze: výchova víry, služba Božímu slovu, činnost církve. Úkoly jako výchovy víry bakalářská práce v magisteriálních dokumentech nenalézají čtyři, ale vidí je ve třech různých rovinách. Snaží se hledat úkoly katecheze nejen na místech, kde se o úkolech a úlohách katecheze hovoří explicitně, ale mnohdy i tam, kde to vyplývá ze smyslu výpovědi. V první řadě je ovšem třeba (jak tomu i napovídá pokyn z VDK uvedený v úvodu této práce) uvědomit si identitu katecheze v evangelizačním procesu církve. Bakalářská práce vychází vždy postupně z dokumentů EN, CT a VDK a eventuálně doplňuje zjištění z magisteriálních dokumentů o poznatky z odborné literatury.

2. Identita katecheze v procesu evangelizace

Pro hledání cílů a úkolů katecheze je nutné nejprve správně pochopit identitu katecheze. Pojmy katecheze a evangelizace jsou si tak blízké, že někdy bývají nesprávně zaměňovány.⁷⁹ Katechezi a další související pojmy, jako je evangelizace, preevangelizace, „nová evangelizace“, pastorační misie či školní výuka náboženství, je třeba od sebe odlišit, aniž by katecheze byla od těchto procesů izolována.

2.1. Evangelizace

Papež Pavel VI. v úvodu apoštolské exhortace EN zdůrazňuje, že hlásání evangelia není pro církev dobrovolnou činností, ale povinností svěřenou od Ježíše Krista, na které závisí spása všech lidí.⁸⁰ Evangelizace je charakterizována jako

„složitý proces s mnoha různými složkami, jako jsou např.: obroda lidstva, vydávání svědectví, zjevné hlásání evangelia, jeho vnitřní přijetí v srdci, vstup do obce věřících, přijímání svátostí a apoštolská iniciativa.“⁸¹

Souhrnně řečeno, přinášením radostné zvěsti „církev evangelizuje, když působením pouhé božské síly poselství, které hlásá, přeměňuje osobní i kolektivní vědomí lidí, činnost, které se věnují, i jejich vlastní život a prostředí.“⁸² Základním obsahem evangelizace je „(...) svědectví o Bohu, jehož nám zjevil Ježíš Kristus v Duchu svatém, o tom, že v osobě svého Syna Bůh miloval svět, že tímto Vtěleným Slovem dal všemu vlastní důvod bytí a povolal lidi k věčnému životu.“⁸³

Evangelizace však zohledňuje i vztah evangelia mezi praktickým⁸⁴ osobním i společenským životem.⁸⁵ Hlásání Kristova evangelia je adresováno všem lidem, těm kdo žijí v církvi i zatím mimo ni.⁸⁶ Je tedy třeba zdůraznit, že se nejedná jen o hlásání Krista těm lidem, kteří jej ještě neznají. Nositeli evangelizace rovněž nejsou jen misionáři, katecheté či nositelé svátostného kněžství, ale je to činnost svěřená celé církvi.⁸⁷ Proces evangelizace rozhodně neznamená pouze slovní hlásání evangelijní zvěsti (i když je bez slovního hlásání evangelizace nemyslitelná).⁸⁸ Je to proces, který má vést k proměně jedinců i celých kultur skrze Kristovo evangelium.

---

⁷⁹ Srov. EN 22.

⁸⁰ Srov. tamtéž 5.

⁸¹ Tamtéž 24.

⁸² Tamtéž 18.

⁸³ Tamtéž 26.

⁸⁴ Evangelizace má v první řadě hlásat radostnou evangelijní zvěst o Kristu, skrze kterého je každý člověk pozván ke spáse. Křesťanské morální požadavky teprve vyplývají ze vztahu s Kristem.

⁸⁵ Srov. tamtéž 29.

⁸⁶ Srov. tamtéž 50n. Rovněž lze hovořit o evangelizačním působení „dovnitř“, které působí na vyzrávání věřících ve víře a „navenek“, spočívající v přesvědčivém působení církve ve společnosti. Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 38–39.

⁸⁷ Srov. EN 59.

⁸⁸ Srov. tamtéž 22.

Apoštolská exhortace Jana Pavla II. CT opakuje, že cílem evangelizace je „seznámit s radostnou zvěstí celé lidstvo, aby z ní žilo“.⁸⁹ Katecheze je přitom nedílnou součástí tohoto procesu, má ovšem svou vlastní identitu.⁹⁰

Dokument VDK, s odkazem dokumenty CT, *Ad gentes, Redemptoris missio*, rovněž rozlišuje jednotlivé etapy evangelizace dle náboženské situace adresátů:

misijní činnost pro nevěřící nebo pro ty, kdo žijí nábožensky lhostejně; úvodní katecheticko-iniciační činnost pro ty, kdo se rozhodli pro evangelium a pro ty, kdo potřebují doplnit nebo oživit svou náboženskou praxi; pastorační činnost pro věřící křesťany, kteří mají již zralou víru, v lůně křesťanského společenství.⁹¹

Z tohoto odstupňování evangelizačního procesu je již patrný obsah dalších termínů, které s evangelizací úzce souvisejí.

2.2. Preevangelizace

Předběžná evangelizace, také prvotní evangelizace,⁹² preevangelizace⁹³ neboli první evangelizace⁹⁴ se obrací k těm, kdo dosud nejsou pokřtěni a Krista ještě neznají, ale také k pokřtěným, kteří žijí vzdáleni od náboženské praxe.⁹⁵ Preevangelizace neprobíhá jen slovním hlásáním, ale uplatňuje se při ní široká škála prostředků.⁹⁶

Dle apoštolské exhortace CT představuje prvotní hlásání evangelia „jeho misionářské šíření pomocí *kerygmatu*, jehož účelem je vzbudit víru“.⁹⁷ Účelem této prvotní evangelizace je tedy obrácení adresáta, na kterém pak může stavět katecheze.⁹⁸

Je však třeba si uvědomit, že k prvotnímu obrácení u posluchačů katecheze mnohdy ani nedošlo (děti pokřtěné či nepokřtěné, které dosud nepřilnuly ke Kristu, mládež a dospělí zmítající se v pochybnostech a odpadlí od víry). Katecheze pak vlastně nouzově doplňuje preevangelizaci a podporuje posluchače k prvotnímu obrácení či k novému obrácení ke Kristu.⁹⁹

VDK shrnuje, že je prvotní evangelizace, pramenící bezprostředně z Ježíšova misijního poslání, určena „nevěřícím, těm, kdo se rozhodli nevěřit, pokřtěným, kteří žijí na pokraji křesťanského života, příslušníkům jiných náboženství.“¹⁰⁰ U malých, i když pokřtěných dětí, u kterých dosud nelze předpokládat vědomou konverzi ke Kristu, lze v procesu evangelizace hovořit spíše o prvotní evangelizaci než o katechezi.¹⁰¹ I tento dokument uvádí, že katecheze musí často plnit také tuto preevangelizační funkci.¹⁰²

---

⁸⁹ CT 18.

⁹⁰ Srov. tamtéž čl. 18.

⁹¹ VDK 49.

⁹² Srov. tamtéž 51.

⁹³ Srov. EN 51.

⁹⁴ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 47.

⁹⁵ Srov. EN 52.

⁹⁶ Srov. tamtéž 51.

⁹⁷ CT 18.

⁹⁸ Srov. tamtéž 19.

⁹⁹ Srov. tamtéž.

¹⁰⁰ VDK 51.

¹⁰¹ Srov. tamtéž 51.

¹⁰² Srov. tamtéž 52.

2.3. Katecheze

2.3.1. Vymezení terminologie

Jak je třeba rozumět procesu katecheze? Co znamenají termíny katechizace a katechetika?

Apoštolská exhortace EN chápe katechezi jako nedílnou součást evangelizačního procesu: „Toto tzv. *kerygma*, čili katecheze, zaujímá v evangelizaci tak důležité místo, že se často stává přímo jejím synonymem. I když ve skutečnosti je pouze jednou její složkou.“¹⁰³ Papež Jan Pavel II. shrnuje: „Všeobecně lze říci, že katecheze je výchova dětí, mládeže a dospělých k víře. Jejím obsahem je zejména výklad křesťanského učení uceleným způsobem s cílem uvádět do plného křesťanského života.“¹⁰⁴ Zároveň Jan Pavel II. též zdůrazňuje identitu katecheze jako součást evangelizačního procesu.¹⁰⁵

Dokument VDK uvádí:

Katecheze jako integrální součást evangelizačního poslání církve, jako její základní «moment», získává od evangelizace misijní dynamismus, který ji vnitřně obohacuje a vytváří její vlastní totožnost. Poslání katecheze se pak ukazuje jako základní církevní služba při uskutečňování Ježíšova misijního poslání.¹⁰⁶

Katecheze je také v rámci evangelizačního procesu jednou z forem služby Božímu slovu.¹⁰⁷ IV. biskupská synoda, která se věnovala katechezi, zdůraznila, že katecheze je více než kognitivní vyučování. Má vést k celkové formaci křesťana.¹⁰⁸ Katechezi v širším smyslu, než jsou didaktické výklady, uznává také dokument CT¹⁰⁹ i VDK.¹¹⁰

Katechetické směrnice České biskupské konference shrnují, že „Katecheze je církevní činností, která systematickým zprostředkováváním vhodné nauky se stará, aby víra lidí se stala živou, rozvinutou a čínorodou.“¹¹¹ Dokument Francouzské biskupské konference *O směřování katecheze v dnešní době* vyzdvihuje tři pilíře identity katecheze: „katecheze je nedílnou součástí evangelizace; katecheze je vedena příkladem Ježíše Krista, vychovatele víry; katecheze je záležitostí společenství, jež je svou povahou misijní.“¹¹²

Z výše uvedeného lze vyvodit, že katecheze je součástí evangelizačního procesu, je službou Božímu slovu, zaměřená na výchovu víry člověka.¹¹³ Katecheze není jen

¹⁰³ EN 22. Pavel VI. zde identifikuje katechezi s výslovným hlásáním evangelijního poselství, které je v evangelizačním procesu nezbytné vedle svědectví vydávaném vlastním životem. Srov. tamtéž 21–22.

¹⁰⁴ CT 18.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž 18.

¹⁰⁶ VDK 59.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž 52.

¹⁰⁸ Srov. EXELER, Adolf. *Katechese in unserer Zeit. Themen und Ergebnisse der 4. Bischofssynode*. München: Kösel-Verlag, 1979, s. 31.

¹⁰⁹ Srov. CT 25.

¹¹⁰ Srov. VDK 29; tamtéž 67.

¹¹¹ KS, s. 1.

¹¹² FBK 10.

¹¹³ Ne každá přednáška či promluva s křesťanskou tematikou je tedy automaticky katechezí. Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 46.

kognitivním vyučováním, ale má být celistvou křesťanskou formací. Jedná se o církevní službu s misijním charakterem.

Zatímco *katecheze*, jak jsme právě viděli, představuje nedílnou součást procesu evangelizace, *katechizace* znamená „konkrétní realizaci některé formy či typu katecheze“.¹¹⁴ *Katechetika* je vědní disciplína v rámci pastorální teologie, jejímž předmětem je katecheze a „(...) chápání, zkvalitňování i řízení této významné pastorační a výchovné činnosti.“¹¹⁵

2.3.2. Místo katecheze v procesu evangelizace

Jaké je tedy místo katecheze v procesu evangelizace? Jaký je rozdíl mezi evangelizací a katechezí? Dle apoštolské exhortace EN má být víra věřících živena a podporována především katechezí.¹¹⁶ Zatímco prvotní evangelizace se obrací na ty, kdo Krista ještě neznají,¹¹⁷ a má vést k prvnímu obrácení a přilnutí ke Kristu, vlastní podstatou katecheze je rozvíjet víru po obrácení a vést k celistvé náboženské formaci křesťana. Dokument CT vystihuje rozdíl mezi prvotní evangelizací a katechezí:

Zvláštní ráz katecheze, jímž se liší od prvotního hlásání evangelia zaměřeného na osobní obrácení k víře, má dvojitý cíl: působit, aby víra dozrávala, a vychovat opravdového Kristova učedníka tím, že mu umožňuje stále hlubší a uspořádanější poznávání osoby a poselství Krista, našeho Pána.¹¹⁸

Také dokument VDK situuje iniciační katechezi a trvalou výchovu ve víře po fázi prvotní evangelizace.¹¹⁹ Konverze, ke které má vést prvotní evangelizace, je předpokladem pro vlastní katechetickou činnost, aby mohla „rozvíjet svou specifickou úlohu výchovy ve víře.“¹²⁰

2.3.3. Etapy katechetického procesu

VDK rozlišuje jednotlivé etapy katechetického procesu. První etapa má ověřovat stav obrácení ke Kristu.¹²¹ Zatímco v situaci misie *ad gentes* tato etapa probíhá v rámci prekatechumenátu, při „nové evangelizaci“ se tato počáteční fáze katecheze nazývá „kérygmatická katecheze“ nebo „prekatecheze“.¹²² Toto ovšem nezabavuje církev povinností rozvíjet misijní hlásání evangelia, které má katechezi předcházet a na kterém má katecheze stavět.¹²³

Další etapou katechetického procesu je iniciační katecheze, která rozvíjí víru jednotlivců a křesťanský způsob života.¹²⁴ Svým označením tato etapa napovídá, že vede k přijetí iniciačních svátostí (křest, biřmování, eucharistie). Tím také buduje

---

¹¹⁴ Tamtéž s. 46.

¹¹⁵ Tamtéž s. 8.

¹¹⁶ Srov. EN 54.

¹¹⁷ Srov. tamtéž 52.

¹¹⁸ CT 19.

¹¹⁹ Srov. VDK 51.

¹²⁰ Tamtéž 62.

¹²¹ Srov. tamtéž.

¹²² Srov. tamtéž.

¹²³ Srov. tamtéž.

¹²⁴ Srov. tamtéž 63.

církevní společenství.¹²⁵ Katechumenát dospělých, celistvá křesťanská formace, má být vzorem pro ostatní formy katecheze.¹²⁶

Na iniciační katechezi navazuje trvalá katecheze, kde mají být Kristovi učedníci živeni ve společenství především evangeliem a eucharistií. Trvalá katecheze vede nejen k prohlubování náboženské formace křesťana, ale i k formaci křesťanského společenství a jeho misijního charakteru.¹²⁷ K formám trvalé katecheze patří studium Písma svatého, vedení k vidění událostí optikou křesťana a studiu sociální nauky církve, liturgická katecheze, příležitostná katecheze, iniciativy duchovní formace upevňující přesvědčení, otevírající nové perspektivy, utvrzující v životě modlitby a následování Krista a „katecheze perfektivní“ prostřednictvím teologické výuky.¹²⁸

2.4. Pastorage

Jestliže dle dokumentu EN k evangelizačním metodám patří homílie, vyučování katechismu, osobní pastorační vedení, vedení ke svátostem, citlivý postoj pastýřů církve vůči lidové zbožnosti,¹²⁹ je evidentní, že jsou tyto metody spojeny s pastoračním působením církve.

Exhortace CT staví katechezi do spojitosti s ostatní pastorační a misijní činností církve.¹³⁰ Dle tohoto dokumentu katechezi předchází nebo z katecheze vyplývá více složek pastoračního působení církve: „prvotní hlásání evangelia čili jeho misionářské šíření pomocí *kerygmatu*, jehož účelem je vzbudit víru; apologetika neboli hledání důvodů pro víru, vlastní křesťanský život; slavení svátostí; plné začlenění do církevního společenství; vydávání apoštolského a misijního svědectví.“¹³¹

K pastoračnímu působení církve je zde počítána činnost preevangelizační, i teologická apologetika a výsledky katechetického působení. Jan Pavel II. jasně situuje katechezi do pastoračních záměrů církve, když vyzývá, aby mezi nimi bylo katechezi určeno přednostní místo.¹³²

Lze říci, že pojem pastorage má dvojí význam. Dle VDK je pastorační působení církve charakterizováno jako takové, které „neustále živí křesťanské společenství.“¹³³ Tento dokument chápe pastorační péči jako třetí „moment“ evangelizačního procesu, po misijní činnosti zaměřené na nevěřící a katecheticko-iniciační činnosti pro ty, kdo se rozhodli pro Krista.¹³⁴ Z toho vyplývá, že pastorage je dle magisteria zaměřena na členy církve, kteří již prodělali počáteční konverzi, iniciační katechezi a žijí svou víru

---

¹²⁵ Srov. tamtéž 66–68.

¹²⁶ Srov. tamtéž 68.

¹²⁷ Srov. tamtéž 69–70.

¹²⁸ Srov. tamtéž 71.

¹²⁹ Srov. EN 42–48.

¹³⁰ Srov. CT 18.

¹³¹ CT 18.

¹³² Srov. tamtéž 15.

¹³³ VDK 64.

¹³⁴ Srov. tamtéž.

začlenění do církevního společenství.¹³⁵ Katechezi jako stálou výchovu ve víře lze v tomto smyslu vidět v přímé souvislosti s pastoračním působením církve.¹³⁶

Pastorace však může být chápána i širěji, vzhledem k výzvám II. Vatikánského koncilu, aby se církev otevřela vůči světu a byla citlivá k jeho potřebám (zvl. pastorální konstituce *Gaudium et spes*). Potom

Pastorační péči v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.¹³⁷

Takto pojatá pastorace by mohla být chápána i jako jistá forma preevangelizace. Je zde patrný také misijní rozměr pastorace. Pastorační činnost církve má participovat na plnění všech čtyřech úkolů církve ve službě Božímu království, ne pouze na znamení leiturgia a martyria.¹³⁸

Dle E. Alberich je nutný „pastorační obrat“ (viz 2.5.), který spočívá v několika oblastech: naprostá priorita evangelizace v pastoračním působení, misijní působení evangelizační pastorace, dialog víry a kultur, zosobnění víry, (zvláště malá) společenství jako předmět zájmu církve.¹³⁹ Pro katechezi z toho pak vyplývá, že se musí vzdát tradičního tridentského modelu a má mít „obnovenou a evangelizační tvář, ve službě zosobněné a zralé víry, podle nového modelu křesťana, společenství a církve, který si žádá dnešní doba.“¹⁴⁰

2.5. Misie a „nová evangelizace“

Kristův misijní příkaz „Jděte tedy, získávejte za učedníky všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“¹⁴¹ činí z misijní činnosti od počátku církve neoddelitelnou součást její identity.¹⁴²

V EN je misijní činnost dávana do souvislosti především s prvotní evangelizací, tedy zaměřenou na ty, kdo Krista ještě neznají, a na děti, na příslušníky jiných náboženství, ale také na pokřtěné, kteří žijí od Krista vzdáleni.¹⁴³ Také CT hovoří o misijní činnosti v souvislosti s preevangelizací, která vlastní katechezi předchází a má vzbudit víru.¹⁴⁴ Rovněž dokument VDK staví na začátek evangelizačního procesu misijní činnost, po

¹³⁵ Srov. tamtéž 58b.

¹³⁶ Srov. tamtéž 69n.

¹³⁷ OPATRŇY, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Praha: Pastorační středisko Praha, 2005, s. 9.

¹³⁸ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 36–38.

¹³⁹ Srov. ALBERICH, Emilio. *Les fondamentaux de la catéchèse*, s. 38.

¹⁴⁰ ALBERICH, Emilio. *Les fondamentaux de la catéchèse*, s. 41.

¹⁴¹ AG 5. Biblický úryvek z Mt 28,18–19 převzat z koncilního dokumentu *Ad gentes*.

¹⁴² Srov. AG 5.

¹⁴³ Srov. EN 51–53.

¹⁴⁴ Srov. CT 18.

kteřé následují činnosti katecheticko-iniciační a pastorační.¹⁴⁵ Tento dokument zmiňuje také nutnost tzv. „nové evangelizace“, a to v oblastech sice evangelizovaných už dávno, které jsou však vystaveny vysokému stupni sekularizace. Jako prvořadé se zde jeví misijní hlásání a základní katecheze.¹⁴⁶ Oproti tomu k oblastem bez starobylé křesťanské tradice a bez znalosti Kristova evangelia se obrací misie ve vlastním slova smyslu, misie *ad gentes*.¹⁴⁷ Encyklika Jana Pavla II. *Redemptoris missio* (dále RM) staví potřebu „nové evangelizace“ neboli „opětné evangelizace“ vedle misie *ad gentes* a vedle pastorační činnosti církve pečující o společenství s živou vírou, o které tato společenství vydávají svědectví a kterou jsou také schopna misijně předávat.¹⁴⁸ Mezi misii *ad gentes*, „novou evangelizací“ a pastorační péčí o věřící však nelze stavět ostré hranice.¹⁴⁹ Jan Pavel II. také v této souvislosti hovoří o vzájemném doplňování misijního působení „dovnitř a navenek“.¹⁵⁰ Projektu „nové evangelizace“ věnuje současné magisterium značnou pozornost. V přípravném dokumentu XIII. Biskupské synody „Nová evangelizace pro předávání křesťanského poselství“¹⁵¹ je „nová evangelizace“ dokonce stavěná Benediktem XVI. na první místo v programu církve.¹⁵² Již s odkazem na Jana Pavla II. není „nová evangelizace“ chápána jako jakási oprava „nezdařilé“ předešlé evangelizace, ale jako odpověď na výzvu hlásat evangelium v nových sociálně-kulturních podmínkách.¹⁵³ Proto je církev vyzývána k „pastoračnímu obratu“ v misijním smyslu, který se nespokojuje se *status quo*.¹⁵⁴

Misijní činnost církve lze tedy na základě magisteriálních dokumentů chápat jednak jako odpověď na Kristův příkaz hlásat celému světu evangelium, jednak v užším slova smyslu jako misii *ad gentes*, obracející se na oblasti dosud nezasažené Kristovým evangeliem. Misijní poslání je povinností každého křesťana a jeho adresátem jsou „všechny národy“, lidé všech národností a kultur.¹⁵⁵

Katecheze je, jak bylo řečeno výše (2.3.1.), významnou církevní činností v uskutečňování Kristova misijního příkazu.¹⁵⁶ Zároveň, je-li katecheze úspěšně prováděna, vede její adresáty k zodpovědnosti za misijní činnost církve.¹⁵⁷

¹⁴⁵ Srov. VDK 49.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž. 26; tamtéž 58.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž 58.

¹⁴⁸ Srov. RM 33.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž 34.

¹⁵⁰ Srov. tamtéž 34.

¹⁵¹ Tato biskupská synoda se bude konat v říjnu 2012 ve Vatikánu. Srov. CITÉ DU VATICAN. *Synode des évêques. XIIIème Assemblée générale ordinaire. La nouvelle évangélisation pour la transmission de la foi chrétienne. Lineamenta*. [„Biskupská synoda. XIII. Řádné všeobecné shromáždění. Nová evangelizace pro předávání křesťanské víry. Lineamenta“]. (2. 2. 2011) [2012-3-24].

<http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20110202_lineamenta-xiii-assembly_fr.html>, *Předmluva*.

¹⁵² Srov. CITÉ DU VATICAN. *Synode des évêques*, čl 1.

¹⁵³ Srov. tamtéž čl. 5.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž čl. 10.

¹⁵⁵ Srov. RM 4.

¹⁵⁶ Srov. VDK 59. Právě část Kristova misijního příkazu „a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“ ukazuje silně misijní charakter katecheze. Srov. CT 1.

¹⁵⁷ Srov. VDK 86.

2.6. Školní výuka náboženství a katecheze

Církevní magisterium rozlišuje katechezi a školní vyučování náboženství, zároveň však vidí jejich souvislost a komplementaritu.¹⁵⁸ Výuka náboženství ve škole uvádí žáky do integrálního poznání kultury, které v sobě zahrnuje také křesťanské poselství, ale nepředpokládá osobní obrácení ke Kristu.¹⁵⁹ Toto vyučování ve škole tedy neusiluje o celkové zrání víry žáka v oblasti „duchovní, liturgické, svátostné, apoštolské“¹⁶⁰ jako katecheze. Školní výuka náboženství také probíhá v omezeném období školní docházky a ne celoživotně v křesťanském společenství.¹⁶¹

Školní výuka náboženství a katecheze jsou však také komplementární: „Je však třeba zdůraznit, že také náboženské vyučování vzhledem k věřícím studentům, nemůže než přispět k posílení víry tak, jak náboženská zkušenost katecheze posiluje poznání křesťanské zvěsti.“¹⁶²

Školní výuky náboženství se neúčastní jen žáci věřící, ale i ti bez náboženského vyznání či hledající. Podle toho také může mít náboženská výuka pro adresáty „nevěřící“ preevangelizační misijní ráz.¹⁶³

2.7. Shrnutí – evangelizační proces v etapách

Evangelizace je neodmyslitelná povinnost církve. Skrze hlásání evangelijní zvěsti o Ježíši Kristu, Vtěleném Slově, díky kterému má každý v Duchu svatém přístup k Otci a je pozván ke spáse, má dojít k proměně člověka i celých kultur. Evangelizační proces má několik složek, které spolu neoddělitelně souvisejí.

Samotné katechezi předchází etapa preevangelizační. Jejím cílem je konverze ke Kristu, na které pak staví katecheze a rozvíjí víru a má ji vést ke zralosti. Katecheze je nedílnou součástí procesu evangelizace, je církevní činností s misijním charakterem. Evangelizaci lze rozdělit na etapy preevangelizační – misijní, katechetickou – iniciační a pastorační. Misie ve vlastním slova smyslu, *ad gentes*, určena těm, kdo Krista ještě neznají, předchází katechetickému působení. V širším významu misie je katecheze významnou činností církve při plnění Kristova misijního příkazu. Úspěšně prováděná katecheze má vést katechizované opět k misijní činnosti. Katecheze souvisí také s pastoračním působením církve. V užším slova smyslu je pastorece péčí o církevní společenství, ke které patří i trvalá výchova ve víře. Pastorační činnost by měla být misijně otevřená vůči potřebám dnešního světa a v jejím rámci má tedy katecheze vychovávat upřímné a vyzrálé věřící i křesťanská společenství. Katecheze není „jen“ informace, jako školní výuka náboženství, ale celistvá formace křesťana na cestě zrání víry. Náčrtem identity katecheze jsou již naznačeny některé cíle katecheze v současných dokumentech magisteria.

---

¹⁵⁸ Srov. NRVKŠ 70.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž 68.

¹⁶⁰ Tamtéž 69.

¹⁶¹ Srov. tamtéž 68.

¹⁶² Tamtéž 69.

¹⁶³ Srov. VDK 75.

3. Cíle katecheze v dokumentech magisteria

3.1. Definice cílů katecheze

Co je třeba rozumět pod cílem a cílem katecheze? Z filozofického hlediska cíl „(...) směřuje ve všech svých projevech k něj. uznané hodnotě, tak usiluje ve chtění jsoucna, jež se má teprve uskutečnit, o toto jsoucno kvůli hodnotě, kterou v něm lze očekávat.“¹⁶⁴

Protože je katecheze výchovný proces, lze vidět cíl katecheze z hlediska pedagogiky. Cíl výchovného působení je „Jeden z prvků výchovného systému, který vytyčuje směr výchovného působení. Může být rozložen do řady dílčích cílů (...)“.¹⁶⁵ Cíl výchovy se chápe jako „V nejobecnější podobě ucelená představa (ideál) předpokládaných a žádoucích vlastností člověka, které lze získat výchovou.“¹⁶⁶

V magisteriálních dokumentech se někdy hovoří o účelu katecheze. Zatímco „[...] cíl se jako to domáhané bezprostředně přiřazuje úsilí, naproti tomu účel je přiřazován prostředku, nakolik znamená domáhané ve smyslu, jak je uskutečňováno určitými prostředky.“¹⁶⁷ Při interpretaci některých magisteriálních textů (např. CT) lze účel chápat jako (dílčí) cíl činnosti církve, kterého lze dosáhnout pomocí katecheze. Jinde (např. VDK) však jsou tyto účely formulovány jako úkoly katecheze.

E. Alberich asociuje cíle katecheze s finalitou a konečnými metami, kterých má být pomocí katecheze dosaženo.¹⁶⁸ Cíle katecheze je tedy třeba chápat jako kladné hodnoty, výsledky, které před sebe staví církev ve svém evangelizačním, a konkrétně katechetickém, úsilí. Cíle katecheze lze také chápat jako adresáty s ideálními rysy v oblasti lidské i duchovní, jak si je katecheze vytyčuje.

3.2. Cíle katecheze v klíčových dokumentech magisteria

Výše bylo naznačeno (2.1.), že účelem evangelizace je přinášet celému lidstvu evangelijní zvěst, a tím proměnu jednotlivých lidí i celého lidstva mocí evangelia.¹⁶⁹ Tato moc se zakládá na jasném vyznání, „že v Ježíši Kristu, Božím Synu, který se stal člověkem, zemřel a vstal z mrtvých, se poskytuje každému člověku možnost spásy jako dar Boží milosti a dobrotivosti.“¹⁷⁰ Jde přitom o eschatologickou spásu, která má počátek už v pozemském životě podle hmotných a duchovních potřeb člověka.¹⁷¹

Apoštolská exhortace CT opakuje, že cílem evangelizace je „seznámit s radostnou zvěstí celé lidstvo, aby z ní žilo (...)“.¹⁷² Jestliže magisterium jasně chápe katechezi jakožto součást evangelizačního procesu, snaha o dosažení cílů katecheze pak musí

¹⁶⁴ BRUGGER, Walter (ed.). *Filozofický slovník*, Praha: Nakladatelství Naše vojsko, 1994, s. 89.

¹⁶⁵ PRŮCHA, Jan – WALTEROVÁ, Eliška – MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995, s.34.

¹⁶⁶ PRŮCHA – WALTEROVÁ – MAREŠ: op. cit., s. 34.

¹⁶⁷ BRUGGER: op. cit., s. 89.

¹⁶⁸ Srov. ALBERICH, Emilio. *Metete della catechesi*, s. 422.

¹⁶⁹ Srov. EN 18.

¹⁷⁰ Tamtéž 27.

¹⁷¹ Srov. tamtéž.

¹⁷² CT 18.

participovat při plnění cíle evangelizace, proměně člověka a celého lidstva skrze evangelijní zvěst.¹⁷³

Apoštolská exhortace EN uvádí jako cíl katechetického vyučování „získání návyků křesťanského života“,¹⁷⁴ tedy více, než jen předávání kognitivních znalostí. Katecheze má usilovat, aby ti, kdo se již obrátili ke Kristu, byli „věřící vyzrálější a opravdovější“.¹⁷⁵

Apoštolská exhortace CT formuluje v návaznosti na definici katecheze („výchova dětí, mládeže, dospělých k víře“¹⁷⁶) cíl této církevní činnosti obdobně jako EN: „uvádět do plného křesťanského života.“¹⁷⁷ Dále Jan Pavel II. formuluje kristocentrický konečný cíl katecheze: „uvést někoho do styku s Kristem, do společenství s ním, především však do důvěrného vztahu k němu.“¹⁷⁸

Při definování identity katecheze v procesu evangelizace je v této exhortaci vyjádřen dvojitý cíl katecheze: „působit, aby víra dozrávala a vychovat opravdovému Kristova učedníka tím, že mu umožňuje stále hlubší a uspořádanější poznávání osoby a poselství Krista, našeho Pána.“¹⁷⁹

Protože u některých dětí, mládeže a dospělých, ke kterým se katecheze obrací, dosud nedošlo k předpokládané konverzi nebo jsou vystaveni pochybnostem a riziku odpadnutí od víry, je jejím cílem mnohdy také víru „neustále znovu vzbuzovat s pomocí Boží milosti, otevírat srdce, přivádět k vnitřnímu obrácení a připravovat k tomu, aby plně přilnuli ke Kristu ti, kteří stojí teprve na prahu víry. Tímto cílem je částečně určován tón, výrazové prostředky a metoda katecheze.“¹⁸⁰ Neustálá podpora konverze ke Kristu je v apoštolské exhortaci CT explicitně jmenovaná jako cíl katecheze. S tím souvisí také cíl katecheze formulovaný v této apoštolské exhortaci, aby byly katechumenům poskytnuty prosté a pevné pravdy víry, které jim pomohou více a lépe poznat Krista.¹⁸¹

„Vlastním účelem a obsahem katecheze nicméně zůstává rozvíjet s Boží pomocí víru, která je teprve v zárodku, vést k plnosti a každodenně posilovat křesťanský život věřících nejrůznějšího věku.“¹⁸² Jsou zde vlastně jmenovány čtyři dílčí cíle katecheze podle stavu zralosti víry člověka: víru vzbuzovat, rozvíjet, vést k plnosti a posilovat.¹⁸³

---

¹⁷³ Srov. tamtéž 20.

¹⁷⁴ EN 44.

¹⁷⁵ Tamtéž 54.

¹⁷⁶ CT 18.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž 5.

¹⁷⁹ Tamtéž 19. Dá se říci, že tento dvojitý cíl je dvojí formulace téhož, protože zralá víra nepředstavuje jen kognitivní přijetí nauky, ale postoj vydanosti člověka Bohu se zapojením kognitivní, afektivní a volní složky osobnosti. Srov. ALBERICH –DŘÍMAL: op. cit., s. 90.

¹⁸⁰ CT 19.

¹⁸¹ Srov. tamtéž 60.

¹⁸² Tamtéž 20.

¹⁸³ Srov. stupně zrání víry z biblicko-teologického hlediska. Srov. ALBERICH –DŘÍMAL: op. cit., s. 93, odkaz na VDK 56. Viz také 4.2.4.

Katecheze má utvářet takové lidské prostředí a podmínky, které umožní křesťanům co nejdokonaleji žít z přijaté víry. Zaměřuje se tedy rovněž na křesťanské společenství, ve kterém může člověk co nejlépe žít v plnosti křesťanského života.¹⁸⁴

Tím, že má katecheze získávat nové Kristovy učedníky a formovat je ve víře, je zaměřena také na budování a vnitřní růst Kristova těla, církve.¹⁸⁵

Dokument VDK při formulování konečného cíle katecheze znovu odkazuje na apoštolskou exhortaci CT: „uvést někoho do (...) důvěrného vztahu s Ježíšem Kristem.“¹⁸⁶ Takovéto živé společenství s Ježíšem Kristem se projeví vyznáním víry, které je kristocentrické, skrze Krista však zároveň trinitární.¹⁸⁷ VDK tedy formuluje cíl katecheze jako trinitární vyznání víry, skrze vyznání víry v Krista, a to se všemi důsledky, které z toho pro život křesťana vyplývají. Toto vyznání víry neznamena jen jednou přednesené Symbolum při křtu, ale spíše proměnu člověka přilnutím ke Kristu jako k Pánu svého života a právě ono důvěrné společenství s Ním.¹⁸⁸

Počátkem, místem, ovšem také cílem katecheze je křesťanské společenství.¹⁸⁹ Křesťanské společenství je chápáno jako dějinné uskutečnění „společenství“ koinonia, které je darem Ducha svatého. Konkrétně se křesťanská společenství realizují jako rodina, farnost, katolická škola, křesťanská hnutí, tzv. základní společenství v církvi aj.¹⁹⁰

Vyznání víry církve (konečný cíl katecheze dle VDK) vede k příslušnosti se společenstvím církve.¹⁹¹ Je tak utvářena jednota církevního společenství.

Jako konečný cíl katecheze analyzované magisteriální dokumenty uvádějí „důvěrné společenství s Ježíšem Kristem“¹⁹², které je vyjádřeno vyznáním víry církve a tak i přijetím křesťanského způsobu života ve všech dimenzích.¹⁹³ Upřímné vyznání víry církve zároveň člověka začleňuje do křesťanského společenství, které je také cílem katecheze¹⁹⁴. Zároveň je katecheze také podmínkou růstu celé církve, Kristova těla.¹⁹⁵ Jako cíl katecheze lze tedy označit i budování a vnitřní růst celé církve.

Vzhledem k etapám evangelizačního procesu i ke zrání víry je cílem katecheze podpora konverze¹⁹⁶ a dále výchova vyzrálějších a opravdovějších věřících,¹⁹⁷ kteří také

---

¹⁸⁴ Srov. CT 24.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž 1; tamtéž 13.

¹⁸⁶ VDK 80.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž 81.

¹⁸⁸ Cíle, které orientují metodické postupy katecheze, jsou dle VDK: přivádět postupně k plnému sepětí mezi vztahem člověka s Bohem a obsahem nauky, rozvíjet víru v poznání, liturgii, životě a modlitbě, povzbuzovat člověka, aby se rozumem, vůlí, pamětí a srdcem odevzdal Bohu, pomáhat člověku poznat své povolání. Srov. tamtéž 144.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž 254.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž 253.

¹⁹¹ Srov. tamtéž 106.

¹⁹² CT 5.

¹⁹³ Srov. VDK 82–83.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž 254. Encyklika Jana Pavla II. RM uvádí: „Cílem misie *ad gentes* je zakládat křesťanská společenství a rozvíjet církve až k jejich plné zralosti.“ RM 51. Křesťanským společenstvím se zde myslí základ budoucí místní církve. Je zde dobře čitelný požadavek soustavného růstu křesťanského společenství na cestě ke zralosti skrze evangelizační působení církve.

¹⁹⁵ Srov. CT 13; tamtéž 1.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž 1; tamtéž 19.

žijí jako skuteční Kristovi učedníci,¹⁹⁸ a neustálé posilování jejich života z víry.¹⁹⁹ Tyto, dá se říci, dílčí cíle rozhodně nejsou v rozporu s výše jmenovaným konečným cílem katecheze, tedy člověk žijící v důvěrném společenství s Ježíšem Kristem neboli člověk, který vyznává trinitární víru církve a s touto vírou žije v plném souladu.

Dle E. Albericha je při hledání cílů katecheze třeba analyzovat otázky, jaký typ křesťana, křesťanského společenství a jaký model církve musí podporovat katecheze.²⁰⁰ Tyto rysy křesťana, křesťanského společenství a církve, na které cílí katecheze, se bakalářská práce snaží vyčíst z některých současných magisteriálních dokumentů.

3.3. Cílená charakteristika adresátů katecheze

3.3.1. Rysy člověka zralého ve víře

Výsledky, ke kterým směřuje evangelizační proces, jsou vyjádřeny v exhortaci EN: „obroda lidstva, vydávání svědectví, zjevné hlásání evangelia, jeho vnitřní přijetí v srdci, vstup do obce věřících, přijímání svátostí a apoštolská iniciativa.“²⁰¹ Z hlásání evangelia pramení zralý věřící, tedy takový, který přijme evangelium v srdci a tedy i v životě, žije ve společenství s církví, účastní se na liturgickém životě a opět vydává svědectví světu.

Dle apoštolské exhortace CT katecheze usiluje o to, aby „jejím působením rostlo jak v poznání, tak v životě semeno víry“.²⁰² Tento dvojitý cíl je zahrnut v požadavku „uvádět do plného křesťanského života“.²⁰³ Konkrétněji to znamená, že člověk proměněný evangeliem začíná v následování Krista a ve společenství církve „se stále lépe učí myslet jako on, soudit jako on, jednat v duchu jeho přikázání a doufat, jak on k tomu vyzýval.“²⁰⁴ Katecheze se tedy zaměřuje na oblast kognitivní, afektivní a oblast jednání věřícího.²⁰⁵ Člověk, který upřímně přilnul ke Kristu a přijal ho za jediného Pána svého života, se snaží stále hlouběji poznat svého Mistra a jeho evangelijní poselství.²⁰⁶ Vypělý křesťan však nauku neodděluje od života, ale víra osvětluje nejhlubší smysl jeho života.²⁰⁷ Čerpá ze svátostné praxe církve, žije ve společenství církve, uvědomuje si svou zodpovědnost ve společnosti i v církvi, především za její misijní poslání.²⁰⁸ Explicitně není vyjádřen požadavek žít podle etiky desatera, ale vyplývá z faktu, že člověk žijící jako Kristův učedník aplikuje poznání Krista a jeho poselství na svůj život.

VDK staví jako důsledek upřímného vyznání víry v Krista společenství s Bohem Otcem a Duchem svatým, ale také společenství s církví a s lidmi.²⁰⁹ Víra v Krista tedy i

---

¹⁹⁷ Srov. EN 54.

¹⁹⁸ Srov. CT 19.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž 20.

²⁰⁰ Srov. ALBERICH, Emilio. *Mete della catechesi*, s. 423.

²⁰¹ EN 24.

²⁰² CT 20.

²⁰³ Tamtéž 18.

²⁰⁴ Tamtéž 20.

²⁰⁵ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: *op. cit.*, s. 100–103.

²⁰⁶ Srov. CT 20.

²⁰⁷ Srov. tamtéž 22.

²⁰⁸ Srov. tamtéž 22–24.

²⁰⁹ Srov. VDK 81.

podle tohoto dokumentu vede k zodpovědnosti za církve a za svět. Zároveň je Kristův učedník svobodný od jakékoliv ideologie, modlářství a závislosti a v důsledku přijetí evangelijního poselství je principem jeho bytí a jednání láska.²¹⁰ Vnitřní proměna člověka skrze evangelium se projeví „ve vnitřním životě adorace a v přijímání Boží vůle; v činné účasti na misijním poslání církve; v manželském a rodinném životě; při výkonu povolání; v plnění aktivit ekonomických a sociálních.“²¹¹

Dle KS katecheze pomáhá člověku „poznat Boží plán, hledat poslední smysl života a dějin a tak postavit osobní a společenský život do služeb Božímu království, poznat tajemství Církve jako společenství těch, kteří věří evangeliu a utvářejí podle něho systematicky svůj život.“²¹²

Katecheze tedy pomáhá člověku, aby upřímně přilnul ke Kristu, poznal nauku církve o Božím plánu s člověkem, nechal jí prodchnout svůj život, jeho smysl i interpretaci dějin, žil ve společenství církve, čerpal ze svátostného života, v modlitbě důvěřoval Bohu a hledal a přijímal Jeho vůli pro svůj život, přijal zodpovědnost za svět a církve a za její misijní poslání. Jestliže má katecheze vychovat opravdového Kristova učedníka, má být člověk schopen také přinášet za druhé oběti a přijímat v důvěře k Otci utrpení. Principem postojů a jednání takového člověka má být láska v duchu evangelia. Katecheze chce tedy vychovat zralejšího věřícího, než takového, který jen kognitivně poznal křesťanské poselství, nebo který pouze přijal iniciační svátosti, nebo dokonce i zralejšího věřícího než takového, který život z víry v podstatě omezuje na pravidelnou účast na nedělních bohoslužbách a na přijímání svátostí.

Je obtížné určit, kde je v lidském měřítku vrchol, tedy cíl, v křesťanském poznání a způsobu života.²¹³ Jak je vidět z citovaných odstavců CT, Jan Pavel II. představuje zrání ve víře jako stále se prohlubující proces. Také předchozí apoštolská exhortace EN neklade katechezi za cíl zralé a opravdové věřící, ale poněkud opatrněji, v komparativu, „zralejší a opravdovější věřící“.²¹⁴ VDK hovoří o procesu trvalého obrácení a o trvalé výchově víry.²¹⁵ Kristus však vyzývá své učedníky k dokonalosti: „Buďte dokonalí, jako je dokonalý i váš nebeský Otec.“²¹⁶ Dokonalým vzorem, kterému se má věřící stále více připodobňovat, jak v oblasti poznání, tak i života, je Ježíš Kristus, Boží Syn a vtělené Slovo Otce.²¹⁷ To plně koresponduje s konečným cílem katecheze, tedy důvěrným společenstvím s Ježíšem Kristem.²¹⁸

---

²¹⁰ Srov. tamtéž 82.

²¹¹ Tamtéž 55.

²¹² KS, s. 1.

²¹³ Dle Albericha a Dřímala „se jedná o cíl, k němuž se stále (jen) blížíme, ale kterého lze stěží dosáhnout již zde na zemi. Formulace tohoto cíle má význam především pro správnou orientaci.“ ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 99.

²¹⁴ Srov. EN 54.

²¹⁵ Srov. VDK 69.

²¹⁶ Tamtéž 56. Biblický citát z Mt 5, 45 převzat z *Všeobecného direktoria pro katechizaci*.

²¹⁷ Srov. CT 20.

²¹⁸ Srov. tamtéž 5.

3.3.2. Rysy zdravého křesťanského společenství

To, že člověk upřímně vyznal víru v Krista a Trojici, se mimo jiné projeví vstupem do společenství věřících.²¹⁹ V křesťanském společenství se katecheze realizuje a ono samo je také cílem katecheze.²²⁰ „(...) katechizace přivádí ke zralosti víry nejen ty, kdo jsou katechizováni, ale i samo společenství jako takové.“²²¹ Rysy autentického křesťanského společenství, zde konkrétně tzv. základní církevní komunity, charakterizuje apoštolská exhortace EN: malá církevní komunita je zdravá natolik, nakolik čerpá z Božího slova, zachovává společenství s místní a univerzální církví a jejími pastýři, považuje se jen za jednu součást společenství univerzální církve a vyhýbá se duchu výlučnosti a sektářství, má misijního ducha.²²² Takovéto zdravé společenství, na které se zaměřuje evangelizace, má výborné předpoklady stát se na druhou stranu hlasatelem evangelia.²²³

Papež Jan Pavel II. vyzývá, aby se katecheze dětí, mládeže, dospělých a trvalá katecheze doplňovaly. Dospělí mají podporovat katechezi dětí a dospělých, která pro ně samotné může být přínosná.²²⁴ Je zde naznačena zodpovědnost celého křesťanského společenství za katechezi, v duchu vzájemné podpory v růstu ve víře.

Dle dokumentu VDK se křesťanské společenství má ujímat katechumenů a katechizovaných, kteří zde zakoušejí zkušenost víry tohoto společenství.²²⁵ Jestliže se má v křesťanském společenství podporovat konverze a rozvoj víry katechizovaného, vyplývá z toho, že toto společenství má být schopno poskytnout k tomu dostatečné podmínky: křesťanské společenství má být schopno misie, podpory konverze, katecheze, formace morálního svědomí, katechizovaný zde má zažívat účast na liturgii, modlitbě, bratrském společenství, má zakoušet skutky bratrské lásky, sdílení životní zkušenosti apod.²²⁶ Křesťanské společenství mají rozvíjet víru katechizovaného v nauce, slavení i uplatňování v životě.²²⁷ Také dle VDK se křesťanské společenství musí snažit o jednotu s místní i univerzální církví.²²⁸ Zvláště různá sdružení, hnutí, skupiny věřících a tzv. základní křesťanské společenství se mají vyvarovat ideologické izolaci a při katechezi mají nejprve zdůrazňovat, co je vlastní celé církvi, a teprve pak své specifické rysy vlastní spirituality.²²⁹

Zdravé křesťanské společenství má dle církevních dokumentů přijímat a podporovat katechumeny a nést zodpovědnost za katechezi, aby člověk mohl růst ve víře ve všech oblastech činnosti církve (znalost křesťanského poselství, účast na liturgii, modlitba, morální formace, bratrské společenství, skutky lásky, misijní činnost). Křesťanské

²¹⁹ Srov. EN 23.

²²⁰ Dle VDK konkrétně cílem katechizace, to znamená konkrétní katechetické činnosti. Srov. tamtéž 254.

²²¹ Tamtéž 221.

²²² Srov. EN 58.

²²³ Srov. tamtéž.

²²⁴ Srov. CT 45.

²²⁵ Srov. VDK 254.

²²⁶ Srov. tamtéž 255; tamtéž 257.

²²⁷ Srov. tamtéž 262.

²²⁸ Srov. tamtéž 263. Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* vystihuje jako známky plného společenství s církví spojení skrze „svazky vyznání víry, svátostí, církevního vedení a společenství.“ LG 14.

²²⁹ Srov. VDK 262–263.

společenství se má rozhodně vyhýbat duchu sektářství a setrvávat ve společenství s místní i univerzální církví.

3.3.3. Rysy církve v duchu II. Vatikánského koncilu

Zdravá menší křesťanská společenství přináší prospěch místním církvím i celé církvi.²³⁰ Aby mohla církev hlásat Kristovu zvěst o Božím království a o spáse, potřebuje být také sama evangelizovaná,²³¹ tedy i katechizovaná.

Výše uvedené rysy zdravého křesťanského společenství se vztahují i na církev jako celek. Výsostné povolání církve je hlásání evangelia.²³² Církev má evangelium uchovávat, slavit je, žít a předávat.²³³ Má se tedy po vzoru prvotní církve modlit, naslouchat Božím slovu a apoštolskému učení, setrvávat v bratrské lásce a lámání chleba, a toto uchovávání Božího slova, žítí a slavení je autentické právě tehdy, když skrze ně pokračuje v Ježíšově misijním poslání a evangelium předává.²³⁴

Dle dokumentu CT se církev má působením katecheze nejen zeměpisně rozšiřovat, ale má především vnitřně růst, a to tak, aby odpovídala Božím plánu.²³⁵

VDK shrnuje „Otcův záměr“, který je plně zjeven skrze Ježíše Krista v Duchu svatém, ve třech bodech: zjevení Boha o sobě i o povolání a důstojnosti člověka, pozvání všech lidí ke spáse jako k daru Boží milosti a milosrdenství, povolání všech lidí do Boží rodiny a bratrského společenství.²³⁶ Tento dokument²³⁷ odkazuje na II. Vatikánský koncil, který vyzývá církev, aby nalézala v událostech, potřebách a přáních současného lidstva „pravé známky Boží přítomnosti, nebo Božího záměru.“²³⁸ Aby byla církev schopna evangelizovat náš svět, mělo by církevní společenství ověřovat, jak odpovídá ekleziologickým výzvám II. Vatikánského koncilu. VDK konstatuje, že církev dnes díky koncilu:

- hlouběji chápe liturgii jako vrchol a zdroj svého života;
- hlouběji chápe „všeobecné kněžství“ na základě křtu, všeobecné povolání ke svatosti a smysl pro službu lásky;
- má hlubší smysl pro Písmo svaté;
- chápe své poslání ve světě novým způsobem, chápe evangelizaci jako zdroj rozvoje lidstva a nutnost dialogu se světem, kulturami, jinými náboženstvími a hledání jednoty mezi křesťany.²³⁹

Církev má evangelium uchovávat, slavit, žít a předávat. Církev má být schopná zprostředkovávat Boží zjevení současnému lidstvu. Pro evangelizaci dnešního světa je potřebný model církve v duchu výzev II. Vatikánského koncilu.

---

²³⁰ Srov. EN 58.

²³¹ Srov. tamtéž 15.

²³² Srov. tamtéž.

²³³ Srov. VDK 78.

²³⁴ Srov. EN 15.

²³⁵ Srov. CT 13.

²³⁶ Srov. VDK 37.

²³⁷ Srov. tamtéž 32.

²³⁸ GS 11.

²³⁹ Srov. VDK 27.

3.3.4. Člověk, společenství a církev jako výchovné cíle katecheze

Cíli katecheze jsou myšleny kladné hodnoty, výsledky, které před sebe církev staví ve svém katechetickém úsilí. Cílem katecheze je člověk, který přilnul ke Kristu a stále hlouběji svou víru rozvíjí, žije v důvěrném společenství s Ježíšem Kristem a skrze něho v Duchu svatém s Bohem Otcem. Protože nikdo nežije autentické křesťanství izolovaně, cíli katecheze také na zdravá křesťanská společenství i na vnitřní růst společenství církve v duchu výzev II. Vatikánského koncilu. Důkazem zdařilé katecheze je mimo jiné fakt, že objekt evangelizace se stane také jejím subjektem, že je sám schopen evangelizovat.²⁴⁰ Znamky, které charakterizují „zralejšího a opravdovějšího věřícího“, zdravé křesťanské společenství, které umožňuje celkový rozvoj víry katechizovaného a je v plném společenství s celým Božím lidem, a církev, která evangelium uchovává, slaví, žije a předává, již naznačují, jaké úkoly k dosažení svého cíle musí katecheze plnit.

---

²⁴⁰ Srov. EN 24.

4. Úkoly katecheze v dokumentech magisteria

4.1. Úkoly katecheze a její nositelé

Úkol znamená „sektor uložené práce.“²⁴¹ Zatímco cíle katecheze představují vytyčené výsledky, úkoly jsou činnosti a operace nutné k jejich dosažení.²⁴²

Z metodických důvodů jsou úkoly katecheze rozděleny podle tří pilířů identity katecheze: výchova víry, služba Božímu slovu a činnost církve.²⁴³ Při realizaci katechetické činnosti však lze stěží jednotlivé úkoly rozdělovat či jeden upřednostňovat na úkor jiného. Bakalářská práce se snaží nalézt ve vybraných magisteriálních dokumentech úkoly katecheze nejen tam, kde se o úkolech či úlohách katecheze hovoří explicitně, ale i na některých místech, kde úkoly uložené katechezi k dosažení cílů vyplývají ze smyslu výpovědi, např. díky modálním slovesům *muset, mít*.

Je vhodné poznamenat, že formulaci *úkoly katecheze* lze chápat tak, že tyto úkoly jsou specifické právě pro katechezi a ne pro jiné formy služby Božímu slovu. Úkoly katecheze lze chápat také tak, že katecheze sama o sobě není ontologickým subjektem. Katechezi vykonávají její nositelé, tedy především biskupové, biskupské konference a všichni členové církve nesoucí za katechezi zodpovědnost a vykonávající katechetickou činnost, a to v jednotě s katolickou církví.²⁴⁴ Oni jsou pověřeni plnit úkoly při katechetické činnosti tak, aby se proces katecheze nemínil se svými cíli.

4.2. Úkoly katecheze jako výchovy víry

Jedna z definic katechezi definuje jako výchovu „děti, mládeže a dospělých k víře.“²⁴⁵ Specifickou úlohou katecheze, která ji odlišuje od jiných forem služby Božímu slovu, jako je misijní hlásání nebo školní výuka náboženství, je právě výchova ve víře.²⁴⁶

4.2.1. Výchova víry dle *Evangelii nuntiandi*

Dle apoštolské exhortace EN má katecheze v rámci evangelizačního procesu prohlubovat, posilovat a oživovat víru těch, kdo se již obrátili ke Kristu.²⁴⁷ Je proto nutné, aby katecheze užívala systematického náboženského vyučování o Božím zjevení, které ovšem nemá být pouze kognitivního charakteru, ale má proniknout životy katechizovaných.²⁴⁸ Evangelizace, a pro věřící konkrétně katecheze, má pomáhat osvětlit skrze víru smysl přirozeného života a vést k životu duchovnímu, především ke svátostné praxi.²⁴⁹

²⁴¹ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 668.

²⁴² Srov. ALBERICH, Emilio. *Metodi della catechesi*, s. 422. Viz také VDK 84.

²⁴³ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 50.

²⁴⁴ Srov. VDK 11.

²⁴⁵ CT 18. Spojení „výchova k víře“ bývá považováno za problematické. Katechetická literatura používá termín „výchova ve víře“ nebo „výchova víry“. Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 88 a 87. Spojení „výchova ve víře“ a „výchova víry“ jsou v bakalářské práci užívány jako synonyma.

²⁴⁶ Srov. VDK 62.

²⁴⁷ Srov. EN 54.

²⁴⁸ Srov. tamtéž 44.

²⁴⁹ Srov. tamtéž 47.

Způsoby katechetického vyučování mají být přiměřené věku a možnostem adresátů.²⁵⁰ Katecheze má používat jazyk přiměřený době a lidem, na které se obrací.²⁵¹ Katecheze má také využívat příležitostí všude, kde je to možné, jako v kostelích, školách a v křesťanských rodinách, a to za pomoci vhodně vypracovaných učebnic pod vedením biskupů.²⁵² Katecheze naléhavě nesmí opomíjet náboženskou výchovu ve formě katechumenátu.²⁵³ Katecheze má za úkol také živit a podporovat víru křesťanů konfrontovanou se sekularismem.²⁵⁴

4.2.2. Výchova víry dle *Catechesi tradendae*

Obdobně lze úkoly katecheze vyčíst z dokumentu CT. Víra má dozrávat především výkladem „křesťanského učení uceleným způsobem“.²⁵⁵ Je přitom zapotřebí, aby se katecheze držela určitých zásad.

Především je nutné, aby si katecheze byla vědoma základního obsahu a živé podstaty evangelizace,²⁵⁶ jejíž je součástí. Totiž „jejím obsahem nemůže být nic jiného než evangelizace ve své plnosti.“²⁵⁷ Tím jsou určena hlavní témata křesťanské nauky, kterou má katecheze předávat: tajemství vtěleného Slova, které přivádí člověka v Duchu svatém k Otci, jeho spásonosnou smrt a vzkříšení, ale i kázání, vykonaná znamení a svátosti. Má být zdůrazňována jeho nejen lidská, ale i božská přirozenost.²⁵⁸ Katecheze má dále uvádět věřící do poznání tajemství církve, účasti Boha v dějinách lidstva, do požadavků „nového života“ spojeného se sebezáporem i radostmi, do mravních požadavků, i do sociální nauky církve.²⁵⁹ Tento výčet hlavních témat lze vidět v souvislosti s požadavkem hierarchie pravd při předávání křesťanské nauky. Katecheze musí čerpat svůj obsah především z Božího slova v živé tradici církve a v Písmu svatém.²⁶⁰ Obsah katecheze je zdařile shrnut ve Vyznání víry a v modlitbě Otče náš.²⁶¹ Katecheze má zmínit z obsahu křesťanského tajemství, co je důležité a nutné, a nezaměňovat se s teologickým bádáním a výkladem, které řeší sporné otázky.²⁶² Katecheze se také při předávání křesťanské nauky musí vyvarovat veškeré politicko-sociální ideologizaci²⁶³ či subjektivním nebo ideologickým výkladům.²⁶⁴ Určitá metoda, která předává obsah nauky, musí zůstat pouze nástrojem pro věrné předávání nedotčeného obsahu křesťanské nauky.²⁶⁵ Katecheze se zároveň má zmínit o všech

---

²⁵⁰ Srov. tamtéž 44.

²⁵¹ Srov. tamtéž 54.

²⁵² Srov. tamtéž 44.

²⁵³ Srov. tamtéž 44.

²⁵⁴ Srov. tamtéž 54.

²⁵⁵ CT 18.

²⁵⁶ Srov. tamtéž 29.

²⁵⁷ Tamtéž 26.

²⁵⁸ Srov. tamtéž 29.

²⁵⁹ Srov. tamtéž.

²⁶⁰ Srov. tamtéž 27.

²⁶¹ Srov. tamtéž 28. Papež Jan Pavel II. zde navrhuje, aby katecheze využila obřad předávání Symbolu a Modlitby Páně v katechumenátu vhodněji a širěji.

²⁶² Srov. tamtéž 21.

²⁶³ Srov. tamtéž 52.

²⁶⁴ Srov. tamtéž 31.

²⁶⁵ Srov. tamtéž.

složkách života křesťana,²⁶⁶ učení má být předáváno ve své celistvosti.²⁶⁷ Katechetické vyučování má však být také vyvážené, uspořádané a odstupňované,²⁶⁸ aby mohlo oslovit ty adresáty, na které se právě obrací.

S metodikou souvisí i povinnost hledat vyjadřovací prostředky, jazyk, kterým by bylo možno při předávání víry vhodným způsobem oslovit děti, mládež i dospělé, a to i v nejrůznějších sociálních situacích – intelektuály, negramotné, osoby tělesně či duševně postižené aj.²⁶⁹ Otázku vhodných vyjadřovacích prostředků lze vidět v souvislosti s problémem inkulturace víry, o kterém bude ještě řeč. Co se týká Kristových výroků, důležitých biblických citátů, desatera, Vyznání víry, liturgických textů, hlavních modliteb a základních věroučných pojmů, nemá se katecheze zříkat staré metody memorování.²⁷⁰

„Semeno víry“ nemá u křesťana růst jen v poznání, ale i v jeho celém životě.²⁷¹ Z oblastí křesťanského života, které si katecheze klade za cíl rozvíjet (viz 3.3.1.), jsou patrné její další úkoly: pomáhat člověku, aby žil v souladu se svou vírou, která prozařuje jeho život a ve které člověk nalézá nejhlubší smysl svého bytí, přivádí člověka ke svátostné praxi, k zodpovědnosti za církve a za svět, k životu v jednotě s církevním společenstvím i k misijní činnosti.²⁷²

Úkolem katecheze je rovněž hledat vhodné přístupy vzhledem k rozličným adresátům – nejmenším dětem, školním dětem, dospívajícím a mladým lidem,²⁷³ k dětem a mládeži tělesně či duševně handicapovaným a k těm, kdo nevyrostají v křesťanském prostředí,²⁷⁴ k dospělým, a to i v pokročilém věku.²⁷⁵ Katecheze nesmí zapomínat na dospělé, kteří se obrátili ke Kristu v dosud nekřesťanských územích, nebo jejichž víra ustrnula na dětském stupni či jejichž základní katecheze nebyla dobře podaná či pochopená a na osoby v křesťanském katechumenátu.²⁷⁶ Katecheze také nemá opomíjet výchovu víry zvláštních skupin, jako jsou vystěhovalci a osoby žijící na pokraji společnosti ve velkoměstských čtvrtích.²⁷⁷

Vzhledem k tomu, že katecheze dospělých je magisteriem považována za hlavní formu katecheze,²⁷⁸ jsou nesmírně důležité výzvy pro katechezi této skupiny adresátů: jejich víra má být katechezí prohlubována a upevňována, aby se projevovala také ve světských záležitostech, ve kterých dospělí působí.²⁷⁹ Katecheze dospělých musí být trvalá, po celý život.²⁸⁰ Výchova víry dospělých má být prováděna skrze vhodné

---

²⁶⁶ Srov. tamtéž 21.

²⁶⁷ Srov. tamtéž 30; tamtéž 58.

²⁶⁸ Srov. tamtéž 31.

²⁶⁹ Srov. tamtéž 59.

²⁷⁰ Srov. tamtéž 55.

²⁷¹ Srov. tamtéž 20.

²⁷² Srov. tamtéž 22–24.

²⁷³ Srov. tamtéž 36–39.

²⁷⁴ Srov. tamtéž 41–42.

²⁷⁵ Srov. tamtéž 44; tamtéž 46.

²⁷⁶ Srov. tamtéž 44.

²⁷⁷ Srov. tamtéž 45.

²⁷⁸ Srov. tamtéž 43.

²⁷⁹ Srov. tamtéž.

²⁸⁰ Srov. tamtéž.

prostředky (hromadné sdělovací prostředky, brožury, přednášky, setkání). Katecheze dospělých má za úkol doplnit katechezi, která byla nedostatečná, či rozvinout katechezi z dětství, a to až do té míry, aby dospělé osoby byly samy schopny pomáhat jiným růst ve víře.²⁸¹

Katecheze musí nadále hledat vhodné cesty a prostředky pro svou činnost, ke kterým patří masmédiá, poutě, lidové misie, setkávání tzv. základních křesťanských společenství, homilie.²⁸² Je třeba, aby katecheze respektovala zvláštní ráz těchto příležitostí.²⁸³ Katechetické příručky musejí odpovídat požadavkům inkulturace, celistvosti a hierarchickému uspořádání učení za účelem zrání víry adresáta.²⁸⁴ Katechismy musejí být vypracovávány v souladu a se souhlasem pastýřů církve.²⁸⁵

Vedle celistvé a uspořádané katechetické výuky nemá katecheze zapomínat na nejrůznější příležitosti pro svou činnost v osobním, rodinném, církevním a společenském životě.²⁸⁶

Katecheze má mít také ekumenický rozměr, a to tím způsobem, že bude připravovat katolíky, kteří si zachovávají v plnosti svou víru, s postojem úcty na setkání s křesťany z jiných denominací.²⁸⁷

Katecheze musí také pomáhat křesťanům zachovat si svou identitu a důstojnost i v dnešním značně sekularizovaném světě, aby byli „světlem a solí“.²⁸⁸

4.2.3. Výchova víry dle *Všeobecného direktoria pro katechizaci*

VDK formuluje úkoly katecheze ve shodě s předchozími dokumenty univerzálního magisteria. Především ale oproti předchozím dokumentům rozvinutěji popisuje úkoly katecheze jako iniciace a výchovy víry, které uvádějí křesťana do znalosti křesťanského poselství a jednotlivých oblastí života křesťana, podrobně předkládá kritéria pro předkládání křesťanského poselství, i mnohé metodologické zásady pro katechezi a zvláštní požadavky pro katechezi různých skupin adresátů.

V *Úvodním výkladu* VDK je uvedeno, že „je třeba, aby církve rozvíjela takové formy a způsoby katecheze, které budou pomáhat k setkání s Bohem a upevňovat pouto trvalého spojení s ním.“²⁸⁹ Dalo by se také říci, které budou podporovat konverzi a zrání víry. VDK hovoří o procesu trvalého obrácení, který trvá po celý život. K momentům tohoto procesu patří zájem o evangelium, obrácení, vyznání víry a cesta k dokonalosti.²⁹⁰ Protože v praxi nelze s jistotou předpokládat, že ti, ke kterým se obrací katecheze, již zcela přilnuli ke Kristu, je úkolem katecheze ověřovat v její první fázi stav konverze.²⁹¹ Působením katecheze má obrácení ke Kristu růst.²⁹² Konverze je

---

²⁸¹ Srov. tamtéž 45.

²⁸² Srov. tamtéž 46–48.

²⁸³ Srov. tamtéž 47.

²⁸⁴ Srov. tamtéž 49.

²⁸⁵ Srov. tamtéž 50.

²⁸⁶ Srov. tamtéž 21.

²⁸⁷ Srov. tamtéž 32.

²⁸⁸ Srov. tamtéž 56–57.

²⁸⁹ VDK 23.

²⁹⁰ Srov. tamtéž 56.

²⁹¹ Srov. tamtéž 62.

²⁹² Srov. tamtéž 63.

předpokladem pro to, aby katecheze plnila svůj úkol, který je jí vlastní, tedy výchova ve víře.²⁹³ Úkolem iniciační katecheze je uvést katechizovaného do znalosti křesťanského poselství a způsobu života, aby tak byly položeny „základy budovy víry“.²⁹⁴ Trvalá katecheze má tento život z víry neustále živit, a to jak u jednotlivců, tak u křesťanského společenství.²⁹⁵

Tento dokument explicitně definuje bezprostřední úkoly katecheze jako výchovy víry: napomáhat poznání víry, poskytovat liturgickou výchovu, přinášet morální formaci, učit modlitbě, vychovávat k životu ve společenství, uvádět do misie.²⁹⁶

Úkol poznání víry má být realizován předáním Vyznání víry, souhrnu Písma svatého a nauky o pravdách víry církve.²⁹⁷ VDK zdůrazňuje, že při předávání Božího zjevení musí být v katechezi odkazováno i na živou tradici církve, aby byly tři zdroje zjevení Boha o sobě samém, Písma svatého, tradice a učitelského úřadu církve, harmonicky zdůrazněny.²⁹⁸ Protože má být katecheze kristocentrická a má uvést katechizovaného do hlubšího poznání tajemství svého Mistra, má katecheze harmonicky zdůrazňovat Kristovo lidství i božství.²⁹⁹ Vzhledem k úkolu výchovy k liturgii si VDK všímá určitých mezer: katecheze nevěnuje dostatečnou pozornost liturgickým obřadům a znamením, pramenům liturgie a liturgickému roku.³⁰⁰ Liturgická výchova musí vést nejen k teoretickému poznání liturgie, ale také ke svátostné praxi.³⁰¹ Boží slovo musí být předáváno nejen verbálním hlásáním, ale i životem v duchu Horského kázání. Na tento život, kterým bude katechizovaný evangelizovat svět, jej musí katecheze také připravovat.³⁰² Katecheze, která samotná má být prodchnuta duchem modlitby, má vést katechizovaného ke klanění, chvále, děkování, synovské důvěře, prosbě, obdivu k Boží slávě v modlitbě. Vzorem každé modlitby musí být modlitba Páně.³⁰³ Úkolem katecheze je rovněž vychovávat k životu ve společenství v bratrské lásce a vést adresáta k duchu prostoty a pokory, pozornosti vůči „nejmenším“ a těm, kdo se vzdálili od víry, k bratrskému napomenutí, společné modlitbě, odpuštění.³⁰⁴ V rámci výchovy ke společenství musí katecheze vést také k bratrským postojům ke křesťanům jiných denominací a k touze po jednotě.³⁰⁵ Katecheze jistě má vést člověka k bratrské lásce nejen vůči členům svého křesťanského společenství. Katecheze musí lidem rovněž pomoci pochopit nedotknutelnou důstojnost každé lidské osoby.³⁰⁶ Křesťanský život v plnosti nesmí postrádat také rozměr apoštolátu a misie, ke kterému jej vede katecheze. Úkolem katecheze je vést křesťany k angažovanosti a přítomnosti ve světě i v církvi, i

---

²⁹³ Srov. tamtéž 62.

²⁹⁴ Tamtéž 64.

²⁹⁵ Srov. tamtéž 70.

²⁹⁶ Srov. tamtéž 85–86.

²⁹⁷ Srov. tamtéž 85.

²⁹⁸ Srov. tamtéž 30.

²⁹⁹ Srov. tamtéž.

³⁰⁰ Srov. tamtéž 30.

³⁰¹ Srov. tamtéž 85.

³⁰² Srov. tamtéž.

³⁰³ Srov. tamtéž.

³⁰⁴ Srov. tamtéž 86.

³⁰⁵ Srov. tamtéž.

³⁰⁶ Srov. tamtéž 19.

k mezináboženskému dialogu. Laici zde budou čerpat z iniciačních svátostí a ze světského rázu jejich povolání.³⁰⁷ Katecheze má také podporovat zrání řeholních a kněžských povolání. Katecheze má jistě vést člověka nejen k nalezení svého místa v manželství či zasvěceném životě, ale také toto své povolání věrně žít. V duchu evangelia má katecheze vést k misijní službě se zápalem, v pokoře, k přijetí možnosti odmítnutí a pronásledování, k důvěře v Otce a Ducha svatého i k nezištnosti.³⁰⁸ Dle VDK věnuje katecheze misii *ad gentes* zatím jen nedostatečnou pozornost.³⁰⁹

Všechny tyto úkoly katecheze jsou nezbytné, vzájemně spojené a rozvíjejí všechny rozměry křesťanského života.³¹⁰

V souladu s CT dokument VDK uvádí, že z hlavních pramenů katecheze, jimiž jsou Písmo svaté, tradice a církevní magisterium, vyplývají kritéria pro předkládání křesťanského poselství: kristocentrismus a trinitární charakter poselství, hlásání Božího království, spásy a z toho plynoucí poselství o osvobození, církevní charakter poselství, dějinný charakter Božího zjevení, nutnost inkulturace křesťanského poselství, výklad křesťanského poselství ve vztahu k lidské zkušenosti, předávání poselství celistvě, ale hierarchicky uspořádaným způsobem.³¹¹ Z hlediska hierarchického uspořádání poselství je nutné zdůraznit kristocentrismus dějin spásy, Apoštolské vyznání víry jako živou syntézu nauky, svátosti jako organický celek, dvojí přikázání lásky k Bohu a člověku a modlitbu Otče náš.³¹²

Vedle metodických výzev pro katechezi, o kterých hovoří také CT, jako je obrana před ideologizací,³¹³ úkol hledat vhodný způsob vyjadřování,³¹⁴ nutnost souladu mezi metodou a obsahem,³¹⁵ využívání paměti,³¹⁶ využívání hromadných sdělovacích prostředků,³¹⁷ dokument VDK zdůrazňuje úkol předávání Božího zjevení ve spojitosti s lidskou zkušeností:³¹⁸ „Tento úkol katechetické výchovy lze plnit správným uplatněním vzájemného vztahu a vzájemného působení mezi hlubokými lidskými zkušenostmi na jedné straně a zjeveným poselstvím na straně druhé.“³¹⁹ Obecně je katechetická metodika charakterizována pluralitou, jejím jednotným cílem je však výchova k víře.³²⁰

Také dokument VDK hovoří o nutnosti, aby katecheze přizpůsobila způsob hlásání křesťanské zvěsti a pedagogiku víry vzhledem k různým situacím adresátů dle jejich

---

³⁰⁷ Srov. tamtéž 86.

³⁰⁸ Srov. tamtéž 86.

³⁰⁹ Srov. tamtéž 30.

³¹⁰ Srov. tamtéž 87.

³¹¹ Srov. tamtéž 96–97.

³¹² Srov. tamtéž 115.

³¹³ Srov. tamtéž 144.

³¹⁴ Srov. tamtéž 146.

³¹⁵ Srov. tamtéž 149.

³¹⁶ Srov. tamtéž 154.

³¹⁷ Srov. tamtéž 160.

³¹⁸ Úkol propojovat Boží zjevení s lidskou zkušeností řadí VDK také mezi kritéria pro předávání křesťanského poselství. Srov. tamtéž 116–117.

³¹⁹ Tamtéž 153.

³²⁰ Srov. tamtéž 148.

věku a jejich náboženské, sociální a kulturní situace.³²¹ Tato otázka souvisí také s úkolem inkulturace víry.³²² Vzhledem k tomu, že katecheze dospělých je magisteriem považována za hlavní formu katecheze,³²³ se bakalářská práce omezuje na výčet úkolů katecheze dospělých dle VDK: podpora formace a zrání života v Duchu Ježíše Krista, rozvíjení rozumových základů víry, výchova k správnému hodnocení společensko-kulturních změn skrze víru a objasňování současných náboženských a morálních otázek, objasňování vztahů mezi světskou a církevní činností skrze sociální nauku církve, vedení k přijetí zodpovědnosti za poslání církve a k misijnímu působení.³²⁴ Katecheze má pomáhat dospělým žít autenticky a vyzrálé křesťanství v současné době a společnosti.³²⁵

4.2.4. Úkoly katecheze jako výchovy víry v několika rovinách

Úkoly katecheze jako výchovy víry lze vidět v několika rovinách. Dle VDK má katecheze za úkol podporovat konverzi a dále růst víry v poznání i životě.³²⁶ Jmenované účely katecheze dle CT, víru probouzet, rozvíjet, vést k plnosti a posilovat,³²⁷ lze v tomto světle chápat i jako úkoly, které vedou k důvěrnému společenství člověka s Kristem, na postupné cestě zrání víry člověka. Tyto úkoly lze vidět v paralele s misijním, iniciačně-katechetickým a pastoračním působením církve, se strukturou katechumenátu nebo také s etapami prekatecheze, iniciační katecheze a trvalé katecheze.

Jádro úkolů katecheze představuje další rovina, úkoly, které rozvíjejí všechny složky života z víry: předávat křesťanskou nauku o Božím zjevení, uvádět do liturgického života a do modlitby, formovat v oblasti morálky, uvádět do života ve společenství, včetně ekumenické výchovy, a vést k misii.³²⁸ Tyto úkoly lze vidět v souvislosti se čtyřmi úkoly církve Božímu království:³²⁹ martyria, leiturgia, koinonia a diakonia. Tyto úkoly nelze vzájemně oddělovat, aby nebyla jedna dimenze křesťanského života upřednostňována na úkor jiné, např. uvedení do nauky bez uvedení do života modlitby, liturgie bez bratrského společenství lásky atd.³³⁰

Další rovinou jsou úkoly, dá se říci, „podpůrné“, ale nikoliv nedůležité, umožňující správné plnění úkolů víru probouzet, rozvíjet a vést k plnosti. Tyto úkoly mohou být vnímány v širokém slova smyslu jako úkoly metodického rázu, jako ty, které v různých rovinách odpovídají na otázku, jak provádět katechezi. Katecheze si tedy musí být vědoma své identity v rámci procesu evangelizace a svého obsahu. Co se týká předávání

³²¹ Srov. tamtéž 165.

³²² Srov. tamtéž 166.

³²³ Srov. tamtéž 59.

³²⁴ Srov. tamtéž 175.

³²⁵ Srov. tamtéž 175.

³²⁶ Srov. tamtéž 62. Srov. „Církev (...) Snaží se prohlubovat, posilovat a oživovat víru těch, kdo se již považují za věřící“. EN 54.

³²⁷ Srov. CT 19–20.

³²⁸ Tradičně strukturovaný obsah katechismů zahrnuje části křestní vyznání víry, svátosti víry, život podle víry (příkázání) a modlitba. Srov. KKC 13. V tomto členění není přímo zastoupen život v bratrském společenství lásky (který ovšem musí vyplývat z Božích příkázání) a povolání k misii (což je ale obsaženo v pojednání o církvi, např. tamtéž 859).

³²⁹ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 109.

³³⁰ Srov. tamtéž s. 28–29.

křesťanského poselství, katecheze má za úkol řídit se dle určitých kritérií, jako je celistvost učení, přitom hierarchické uspořádání učení, které má být předáváno vyváženým, uspořádaným a odstupňovaným způsobem. Katecheze musí také zdůrazňovat církevní i dějinný charakter předávané nauky. Dokument VDK řadí ke kritériím pro předávání poselství také úkol inkulturace víry a úkol sladit předávání Božího zjevení s lidskou zkušeností. Katecheze má za úkol přizpůsobovat své působení dle různých potřeb adresátů podle věku, jejich sociální a náboženské situace, vzhledem k jejich náboženskému a společensko-kulturnímu prostředí. K dalším metodickým úkolům patří hledání vhodných příležitostí a prostředků pro katechezi, včetně hromadných sdělovacích prostředků, sestavování vhodných příruček a katechismů, vyvarování se ideologizaci, jednota mezi metodou a obsahem, vhodné využívání memorování aj.

Jako „podpůrné“ úkoly katecheze lze vnímat i úkol inkulturace (katecheze jako služba Božímu slovu) a zvláštní úkoly týkající se organizace katecheze v místní církvi, formace katechetů a zvláštní úkoly nositelů katecheze (katecheze jako činnost církve).

4.3. Úkoly katecheze jako služby Božímu slovu

Katecheze je jednou z forem služby církve Božímu slovu, vedle misijního hlásání, liturgické a teologické formy.³³¹ Církev předává pomocí lidských slov Boží slovo mezi různými skupinami lidí.³³² Palčivá zůstává otázka, jak přiblížit Boží zjevení lidem z různých situací a kultur. „Rozštěpení mezi evangeliem a kulturou je bezesporu drama naší doby.“³³³

Pastorální konstituce II. Vatikánského koncilu *Gaudium et spes* charakterizuje kulturu v širším slova smyslu jako „všechno, čím člověk zušlechťuje a rozvíjí své mnohostranné duševní i tělesné vlohy.“³³⁴ Protože má kultura svou dějinnou a společenskou stránku, má termín kultura často sociologický a etnologický význam.³³⁵

Služba Božímu slovu souvisí s problémem inkulturace víry.³³⁶ Hlásání radostné zvěsti, ačkoliv je na každé lidské kultuře nezávislé, nemůže opomenout, že se obrací na člověka žijícího v určité kultuře.³³⁷ Evangelizace má proměňovat samotnou lidskou kulturu a jednotlivé kultury.³³⁸ Evangelium musí být hlášáno pomocí takových výrazových prostředků a symbolů, aby mu rozuměli adresáti z různých národů, s jejich problémy a konkrétním životem. Zároveň však obsah evangelijního poselství musí zůstat nezkrácený a musí zachovat své základní a podstatné prvky.³³⁹

Dle apoštolské exhortace CT se má proto katecheze snažit „poznat tyto kultury i jejich základní prvky, osvojit si jejich hlavní výrazy a projevy a bude respektovat jejich

---

³³¹ Srov. VDK 52.

³³² Srov. tamtéž 50.

³³³ EN 20.

³³⁴ GS 53.

³³⁵ Srov. tamtéž.

³³⁶ Srov. ALBERICH – DŘÍMAL: op. cit., s. 57.

³³⁷ Srov. EN 20.

³³⁸ Srov. tamtéž.

³³⁹ Srov. tamtéž 63.

hodnoty a osobité bohatství.³⁴⁰ Kultury proniknuté evangeliem pak na oplátku obohatí křesťanství tím, že v nich vzniknou svébytné projevy křesťanského života, obřady i způsoby myšlení.³⁴¹ Výše bylo uvedeno (4.2.2.), jak katecheze musí naléhavě hledat jazyk, který osloví současného člověka různého věku i sociální situace.³⁴²

Kromě toho, co uvádějí předchozí apoštolské exhortace, dokument VDK v souvislosti s inkulturací také zdůrazňuje, že je třeba uznávat spojitost samotného evangelia s konkrétní kulturou Vyvoleného národa a s kulturami, skrze které bylo po staletí předáváno.³⁴³ Za hlavního činitele inkulturace víry má být považováno křesťanské společenství, mají být vypracovány katechismy odpovídající potřebám různých kultur, mají se používat symboly a jazyk odpovídající konkrétním kulturám a schopné předat poselství o naději kulturám v jejich očekáváních a problémech.³⁴⁴

Ačkoliv evangelium přesahuje lidskou kulturu, Boží Syn se vtělil v určité době v určité lidské kultuře a evangelium je také spojováno s kulturami, skrze které bylo po staletí předáváno. Boží slovo má oslovit člověka určité doby a kultury, má být skrze evangelizaci inkulturované. Katecheze proto má poznávat kultury, ke kterým se obrací, uvědomovat si nezávislost i spojitost evangelia s kulturou, má se snažit obracet na lidi určitých kultur jazykem a prostředky, které je osloví a odpoví na jejich nejvnitřnější touhy a potřeby, zároveň musí být pravdy víry předávány neztenčeně a nezkresleně. Kultury proměněné evangeliem mohou naopak obohacovat nejrůznější projevy křesťanského života. Je třeba si uvědomit, že potřeba inkulturace evangelia není jen otázkou nejrůznějších kultur v oblastech misíí *ad gentes*, ale týká se také moderní západní sekularizované společnosti.

4.4. Úkoly katecheze jako činnosti církve

Katecheze je činností církevní povahy. „Pravým subjektem katecheze je církev.“³⁴⁵ Zároveň katecheze vede k růstu a obnově církve.³⁴⁶ Katecheze vychovává katechizovaného ke všem čtyřem úkolům církve Božímu království (viz 4.2.4.), zajišťuje tak tedy, že církev bude schopna tyto úkoly plnit.

Ten, kdo evangelizuje, tak může činit pouze v jednotě, institucionální i duchovní, s církví.³⁴⁷ Úkoly katecheze jako činnost církve lze rovněž vidět v souvislosti se zvláštními úkoly katechetů, s místy katecheze v místní církvi a s úkoly pro formaci katechetů.

Dokument EN zdůrazňuje nutnost katechetické výuky všude, kde je to možné, především v kostelích, na školách a v křesťanských rodinách a zároveň zdůrazňuje nutnost formace katechetů, a to i věřících rodičů.³⁴⁸

---

³⁴⁰ CT 53.

³⁴¹ Srov. tamtéž.

³⁴² Srov. tamtéž 59.

³⁴³ Srov. VDK 203.

³⁴⁴ Srov. tamtéž 110; tamtéž 135.

³⁴⁵ tamtéž 78.

³⁴⁶ Srov. tamtéž.

³⁴⁷ Srov. EN 60.

³⁴⁸ Srov. tamtéž 44.

V apoštolské exhortaci CT se papež Jan Pavel II. obrací na biskupy a připomíná, že mají ve svých místních církvích nejvyšší zodpovědnost za katechezi. Mají považovat katechezi za svůj přednostní úkol. Mají si k tomuto úkolu vybrat vhodné spolupracovníky. Mají především podněcovat a udržovat zájem své církve o katechezi skrze správně pracující organizaci.³⁴⁹

Úkolem kněží je být v katechetické službě nejbližšími spolupracovníky biskupa, mají povinnost katechezi zajistit, a to dobře uspořádanou a zaměřenou.³⁵⁰ Řeholní osoby mají co nejlépe dávat k dispozici své zasvěcení Bohu, připravovat se na katechetickou činnost a o katechezi usilovat.³⁵¹ Jan Pavel II. povzbuzuje ke katechetické práci laické katechety, zvláště v misijních oblastech, na nichž závisí vnitřní růst místních církví.³⁵²

Co se míst katecheze týče, musí být farnost výsadním místem pro katechezi. Musí být místem, kde budou katechizovaní zažívat bratrské společenství v jednotě s církví, budou živeni chlebem Slova a eucharistie a odkud budou sami vysílání k apoštolátu.³⁵³ Rodina má za úkol předcházet, doprovázet a doplňovat jiné formy katecheze.³⁵⁴ Katolická škola má za povinnost poskytovat žákům náboženskou výchovu, ovšem při respektování svědomí žáků a bez vynucování náboženských úkonů.³⁵⁵ Také na státních školách má být dle možností žákům poskytnuta náboženská výchova a katecheze má přitom brát na zřetel sekularizaci, které jsou žáci vystaveni a zohlednit i jiné aspekty jejich výchovy, aby do jejich kultury a myšlení proniklo evangelium.³⁵⁶ Veškerá hnutí, sdružení, skupiny věřících mají dbát na náboženskou výchovu svých členů a samy o sobě katechizovat.³⁵⁷

Nutná je důsledná výchova a příprava laických katechetů. Za tímto účelem mají být zřizovány ústavy pod dozorem diecézních biskupů.³⁵⁸

Každopádně je třeba si pokorně uvědomit, že tím, kdo katechezi v církvi podněcuje a oživuje, je Duch svatý.³⁵⁹

Zvláštní úkoly těch, kdo jsou v místní církvi, v místě realizace katecheze, za katechetickou činnost zodpovědní, připomíná také dokument VDK. Kromě toho, co je uvedeno v CT jako úkoly biskupů vzhledem ke katechezi, se mají pastýři místní církve evangelizace přímo účastnit a také dbát na pravověrnost vyznání víry a na správnost katechetických materiálů. Kromě bdění nad řádnou a důkladnou přípravou katechetů mají vypracovat „rozčleněný a souvislý projekt katechizace“³⁶⁰ v souladu s pastoračním plánem pro jejich diecézi. K hlavním úkolům diecézního katechetického úřadu, skrze který biskup řídí katechetickou činnost ve své diecézi, tak patří: analýza situace

---

³⁴⁹ Srov. CT 63.

³⁵⁰ Srov. tamtéž 64.

³⁵¹ Srov. tamtéž 65.

³⁵² Srov. tamtéž 66.

³⁵³ Srov. tamtéž 67.

³⁵⁴ Srov. tamtéž 68.

³⁵⁵ Srov. tamtéž 69.

³⁵⁶ Srov. tamtéž.

³⁵⁷ Srov. tamtéž 70.

³⁵⁸ Srov. tamtéž 71.

³⁵⁹ Srov. tamtéž 72.

³⁶⁰ VDK 223.

v diecézi vzhledem ke katechetické činnosti, vypracování akčního programu, získávání a formace katechetů, vypracovávat pomůcky a materiály pro katechetickou práci, nebo je farnostem a katechetům alespoň oznamovat.

Kromě toho, co již bylo řečeno, mají kněží a zvláště faráři podněcovat křesťanské společenství ke smyslu a zodpovědnosti za katechezi, rozlišovat a podporovat katechetické povolání, dbát o začlenění katechetické činnosti do celkového evangelizačního projektu společenství zvláště propojením s liturgií a koordinovat katechetickou činnost v souladu s pastoračním plánem své diecéze.³⁶¹ Křesťanští rodiče mají povinnost formovat své děti jak lidsky, tak nábožensky, a to už svědectvím harmonického rodinného prostředí, uváděním do náboženského významu rodinných událostí a svátků i doprovázením systematické katecheze u školních dětí.³⁶² Řeholníci, kteří na sebe vzali závazky evangelijních rad, i laici žijící ve světě nenahraditelným způsobem vydávají při evangelizaci svědectví Božímu království.³⁶³

Jako zvláště potřebné typy katechetů podle různých náboženských a sociálních okolností VDK jmenuje katechety v misijních zemích, katechety mládeže a dospělých, kteří se věnují iniciační i trvalé katechezi, katechety dětí a dospívajících, katechety připravující na přijetí svátostí, a to nejen iniciačních, katechety pracující se staršími osobami, s osobami nepřizpůsobivými, postiženými, s vystěhovalci a lidmi na okraji společnosti.³⁶⁴

Dokument VDK charakterizuje obecně úkol katechety v procesu katecheze: „Katecheta je vlastně prostředníkem, který usnadňuje živý vztah mezi lidmi a tajemstvím Božím, jakož i mezi katechizovanými navzájem a vůči společenství.“³⁶⁵

O tom, že křesťanské společenství má mít také celé zodpovědnost za katechetickou činnost, již byla řeč (3.3.2.). Kromě katechetických výzev adresovaných křesťanským rodinám či katolickým školám již v CT, adresuje dokument VDK také některé specifické výzvy farnostem: vidět prioritu v katechizaci dospělých, věnovat péči lidem nábožensky lhostejným (zvláště k tomu je vhodné využít příležitost ke katechezím před přijímání svátosti manželství, rodičů při přípravě dětí na křest a první sv. přijímání aj.) a věřícím pevným ve víře, jádru farnosti, svěřit vhodnou pastorační péči.³⁶⁶

Aby mohly být plněny cíle katecheze, musí katecheze dbát na formaci jejich vykonavatelů. „Za svůj přednostní úkol musí považovat přípravu a formaci hluboce věřících katechetů.“³⁶⁷ V místní církvi je proto třeba podporovat povolání ke katechizaci a formovat v základní i trvalé podobě katechety, a to i se speciálním zaměřením.³⁶⁸ Katechetická formace se týká rozměru jeho bytí, vědomostí i schopností v katechetickém konání.³⁶⁹ Dále je třeba kromě katechetů na částečný úvazek připravit i určitý počet na plný úvazek, vyváženě rozdělit počet katechetů mezi různé skupiny

³⁶¹ Srov. tamtéž 225.

³⁶² Srov. tamtéž 226–227.

³⁶³ Srov. tamtéž 228.

³⁶⁴ Srov. tamtéž 232.

³⁶⁵ Tamtéž 156.

³⁶⁶ Srov. tamtéž 258.

³⁶⁷ Tamtéž 33.

³⁶⁸ Srov. tamtéž 233.

³⁶⁹ Srov. tamtéž 238.

katechizovaných, podporovat animátory zodpovědné za katechetické působení, koordinovat činnost katechetů s jinými aktéry pastorační činnosti.³⁷⁰ Zvláště kněží by měli katechetům věnovat patřičnou osobní a duchovní pozornost.³⁷¹ Jestliže cílem katecheze je uvést někoho do důvěrného vztahu s Kristem, musí katecheta při svém působení vycházet z důvěrného společenství s Kristem a tím i s Otcem v Duchu svatém.³⁷²

Katecheze je činností církevní povahy. Kdo koná autentickou evangelizační činnost, koná tak ve společenství s církví. Vyznáním víry církve a dozráváním víry křesťanů i celých křesťanských společenství vnitřně roste Kristovo tělo. Katecheze se realizuje v místní církvi. Za katechetickou činnost v místní církvi je především zodpovědný biskup. Jeho nejbližšími spolupracovníky jsou kněží. Nezastupitelnou roli při katechezi mají křesťanští rodiče i řeholní a laičtí katecheté. Katecheta napomáhá katechizovaným i křesťanským společenstvím, aby rostlo živé pouto mezi nimi a Bohem. Zodpovědnost za katechezi má také samotné křesťanské společenství, které má podporovat formaci katechizovaného a umožnit mu v atmosféře bratrské lásky zrání jeho víry ve všech rozměrech. Výsadní postavení má zde farnost. Zásadním úkolem katecheze je příprava a formace katechetů, a to na úrovni jejich bytí, vědomostí i schopností. Katecheta, který má ty, kdo jsou mu při katechetické činnosti svěřeni, vést ke zrání víry a přivádět do důvěrného vztahu s Ježíšem Kristem, musí být sám zralý ve víře. Tím, kdo v církvi podněcuje a oživuje katechetickou činnost, je Duch svatý.

---

³⁷⁰ Srov. tamtéž 233.

³⁷¹ Srov. tamtéž 233.

³⁷² Srov. tamtéž 235.

Závěr

Bakalářská práce se snaží vyčíst identitu, cíle a úkoly katecheze především z apoštolských exhortací EN, CT a z dokumentu VDK.

Evangelizace, jejíž podstatnou etapou je katecheze, je nedílnou součástí identity církve. Cílem evangelizace je proměna jednotlivců i celých kultur skrze přijetí Kristova evangelia. Evangelizace má různé stupně. Zatímco preevangelizace má za úkol vzbudit víru, katecheze na konverzi staví jako na předpokladu pro svou činnost a jejím vlastním posláním je víru rozvíjet. Církevní dokumenty rovněž hovoří o misijní, katecheticko-iniciační a pastorační etapě evangelizace. Důležitým tématem církevního magisteria je také „nová evangelizace“, která odpovídá na výzvu hlásat evangelium v nových sociálně-kulturních podmínkách.

Katecheze je jednou ze služeb Božímu slovu, má vychovávat ve víře a je to činnost církevní povahy s misijním charakterem. Katecheze je více než kognitivní vyučování, má vést k celkové křesťanské formaci člověka. Podle vyzrálosti adresáta ve víře VDK rozlišuje etapy prekatecheze, iniciační katecheze a trvalé katecheze.

Katecheze má vztah i k jiným evangelizačním činnostem církve. Dokumenty magisteria stavějí misijní činnost v užším slova smyslu do souvislosti s preevangelizací, která se obrací na ty, kdo Krista ještě neznají nebo se od něj vzdálili. Katecheze se však významně podílí na Kristově misijním příkazu a vyústěním katechetické činnosti má být také vedení adresátů katecheze k misii. Katecheze souvisí také s pastoračním působením církve. V užším slova smyslu je pastorační péčí o církevní společenství, ke které patří i trvalá výchova ve víře. Pastorační činnost by ovšem měla být misijně otevřená vůči potřebám dnešního světa a v jejím rámci má tedy katecheze vychovávat upřímné a vyzrálé věřící i křesťanská společenství. Od školního vyučování náboženství se liší tím, že neinformuje jen o vztazích náboženství a kultury, ale má formovat víru ve všech jejích dimenzích.

Ve shodě s odbornou katechetickou literaturou bakalářská práce analyzuje na základě magisteriálních dokumentů cíle katecheze jako člověka žijícího v důvěrném společenství s Ježíšem Kristem, zralé křesťanského společenství, i budování a vnitřní růst celé církve. Jelikož je katecheze výchovný proces, je cílem katecheze, aby její adresáti získali určité rysy. Katechizovaný člověk má upřímně přilnout ke Kristu, tedy poznat křesťanskou nauku, nechat jí prodchnout svůj život, žít ve společenství církve, čerpat ze svátostí, žít modlitební život, přijmout zodpovědnost za společnost, za církev a její misijní poslání.

Zralé a zdravé křesťanské společenství má být místem, kde se může plně rozvíjet víra jeho členů v nauce, liturgickém slavení i v životě. Křesťanské společenství se musí vyhýbat duchu sektářství a musí žít v plném společenství s místní i univerzální církví. Zralé křesťanské společenství je samo také schopno evangelizace.

Cílem katecheze je také budování a vnitřní růst církve. Církev má evangelium uchovávat, slavit, žít a předávat. Aby byla církev schopna evangelizovat současný svět, má katecheze podporovat model církve v duchu ekleziologických výzev II. Vatikánského koncilu.

Zatímco cíle katecheze představují výsledky, které před sebe církve v katechetickém úsilí staví, úkoly představují činnosti a operace potřebné k dosažení cílů. Odborná katechetická literatura většinou jmenuje čtyři podstatné úkoly katecheze jako výchovy víry: podporovat obrácení, podporovat a posilovat postoj víry, přivádět k plné znalosti křesťanského poselství a vychovávat ke křesťanskému jednání.

Z metodických důvodů jsou v bakalářské práci úkoly katecheze rozděleny dle tří pilířů identity katecheze: úkoly katecheze jako výchovy víry, jako služby Božimu slovu, jako činnosti církve. Prakticky lze však tyto úkoly stěží oddělovat.

Na základě dokumentů magisteria bakalářská práce vidí ve třech rovinách. Úkoly katecheze dle zralosti víry adresáta, víru probouzet, rozvíjet, vést k plnosti a posilovat, lze vidět v paralele s misijním, katechetickým a pastoračním působením církve, se strukturou katechumenátu nebo také s etapami prekatecheze, iniciační katecheze a trvalé katecheze.

Jádro úkolů katecheze jako výchovy víry představují úkoly, které rozvíjejí všechny složky života z víry: předávat křesťanskou nauku, uvádět do liturgického života a do modlitby, formovat v oblasti morálky, uvádět do života ve společenství a k misii. Tyto úkoly lze vidět v souvislosti se čtyřmi úkoly církve Božimu království: martyria, leiturgia, koinonia a diakonia. Tyto úkoly nelze vzájemně oddělovat.

Další rovinou jsou úkoly „podpůrné“, umožňující správné plnění úkolů jako výchovy víry. Tyto úkoly, dá se říci v širokém slova smyslu metodické, se týkají kritérií pro předkládání křesťanského poselství, jako je celistvost učení, přitom hierarchické uspořádání učení, které má být předáváno vyváženým, uspořádaným a odstupňovaným způsobem. Katecheze musí zdůrazňovat kristocentrický a trinitární, církevní i dějinný charakter předávané nauky. Dokument VDK řadí ke kritériím pro předávání poselství také úkol inkulturace víry a úkol sladit předávání Božího zjevení s lidskou zkušeností. K dalším úkolům patří přizpůsobování katechetického působení věku, sociální a náboženské situaci adresátů a jejich náboženskému a společensko-kulturnímu prostředí, hledání vhodných příležitostí a prostředků pro katechezi a další metodické výzvy. Velký význam kladou magisteriální dokumenty na katechezi dospělých. Iniciační katecheze v podobě katechumenátu má být vzorem pro ostatní formy katecheze.

Jako „podpůrné“ úkoly lze vnímat i úkoly spojené s inkulturací víry (úkoly katecheze jako služby Božimu slovu) a úkoly týkající se organizace katecheze v místní církvi, formace katechetů a zvláštní úkoly nositelů katecheze (úkoly katecheze jako činnosti církve).

Katecheze má za úkol předávat Boží slovo inkulturovaným způsobem, aby oslovila muže a ženy různých kultur, na které se obrací. K úkolu inkulturace patří volba vhodných vyjadřovacích prostředků. Boží zjevení musí být v různých kulturách předáváno neztenčeným způsobem. Evangelizace má s postojem úcty proniknout a obohatit kultury, které pak budou obohacovat různé projevy křesťanského života.

Kdo vykonává katechezi, musí tak konat v jednotě s církví. Katecheze se realizuje v místní církvi. Zodpovědnost za katechezi a její organizaci má především biskup, ve spolupráci s kněžími. Nezastupitelnou úlohu při katechetické činnosti mají rodiče, řeholní a laičtí katecheté. Za katechetickou činnost mají zodpovědnost také různá křesťanská společenství, mezi kterými má v tomto smyslu výsadní postavení farnost.

Důležitým úkolem katecheze je dle magisteriálních dokumentů formace katechetů, a to v oblasti jejich bytí, vědomostí i schopností. Nicméně je třeba si uvědomit, že tím, kdo v církvi podněcuje a oživuje katechezi, je Duch svatý.

Bakalářská práce se především úkolů katecheze mohla dotknout jen v letmém přehledu. Z tří analyzovaných dokumentů magisteria, EN, CT a VDK by pozorný čtenář jistě vyčetl další úkoly, případně cíle katecheze, nebo by je seskupil jinak. Již jen celou apoštolskou exhortaci CT lze číst jako souhrn výzev pro katechetickou činnost. Ve VDK lze vyčíst mnoho konkrétnějších úkolů vyplývajících z kritérií pro předkládání poselství či z nutnosti zohlednění situace adresátů katecheze. Pro prohloubení tématu cíle a úkoly katecheze v současných dokumentech magisteria by bylo možné vycházet z dalších magisteriálních dokumentů, především z katechetických směrnic a dokumentů národních biskupských konferencí.

Přehled použitých zkratek

Magisteriální prameny:

AG – Ad gentes
CT – Catechesi tradendae
EN – Evangelii nuntiandi
GS – Gaudium et spes
KKC – Katechismus katolické církve
KS – Katechetické směrnice České biskupské konference
NRVKŠ – Náboženský rozměr výchovy v katolické škole
LG – Lumen gentium
RM – Redemptoris missio
RdC – Rinnovamneto di catechesi
VDK – Všeobecné direktorium pro katechizaci

Ostatní zkratky:

aj. – a jiné
apod. – a podobně
čl. – článek
mj. – mimo jiné
op. cit. – opus citatum
s. – strana
srov. – srovnejte s

Seznam literatury

Magisteriální dokumenty:

- ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Katechetické směrnice České biskupské konference*, z 27. 11. 1994. Praha: Vydal Sekretariát České biskupské konference (pro vnitřní potřebu), 1994 (KS).
- DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL. *Ad gentes*, dekret o misijní činnosti církve ze 7. 12. 1965. In Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002 (AG).
- DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL. *Gaudium et spes*, pastorální konstituce o církvi v dnešním světě ze 7. 12. 1965. In Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002 (GS).
- DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL. *Lumen gentium*, věroučná konstituce o církvi z 21. 11. 1964. In Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002 (LG).
- FRANCOUZSKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *O směřování katecheze v dnešní době*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008 (FBK).
- KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*, ze 7. 4. 1988. Praha: Vydal Sekretariát ČBK (pro vnitřní potřebu), 1994 (NRVKŠ).
- KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Directorium generale pro catechesi*, dokument Kongregace pro klérus z 15. srpna 1997. Český překlad *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát ČBK, 1998 (VDK).
- PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi*, apoštolská exhortace Pavla VI. z 8. prosince 1975. Český překlad: Praha: Zvon, 1990 (EN).
- JAN PAVEL II. *Catechesi tradendae*, apoštolská exhortace Jana Pavla II. z 16. října 1979. Český překlad s titulem *Katecheze v církvi*. Řím – Velehrad: Křesťanská akademie, 1982 (CT).
- JAN PAVEL II. *Redemptoris missio*, encyklika Jana Pavla II. ze 7. 12. 1990. Praha: Zvon, 1994 (RM).
- Catechismus Catholicae Ecclesiae*. Roma: LEV. Český překlad s titulem *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001 (KKC).

Další literatura:

- ALBERICH, Emilio: *Metodi della catechesi*. In GAEVERT, Joseph (ed.): *Dizionario di catechetica*. Torino: Editrice Elle Di Ci, 1987, s.422–424.
- ALBERICH, Emilio. *La catechesi oggi: manuale di catechetica fondamentale*. Torino: Editrice Elledici, 2002.
- ALBERICH, Emilio – VALLABARAJ, Jerome. *Communicating a faith that transforms: a handbook of fundamental catechetics*. Bangalore: Kristu Jyoti publications Salesians of Don Bosco, 2004.

- ALBERICH, Emilio. *Les fondamentaux de la catéchèse*. Bruxelles: Lumen vitae, 2006.
- ALBERICH, Emilio – BINZ, Ambroise. *Adulti e catechesi : elementi di metodologia catechetica dell'età adulta*. Torino: Editrice Eledici, 2004.
- ALBERICH, Emilio – DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008.
- BRUGGER, Walter (ed.). *Filozofický slovník*, Praha: Nakladatelství Naše vojsko, 1994.
- DŘÍMAL, Ludvík. *Katecheze Církve jako služba Božímu slovu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2001.
- DŘÍMAL, Ludvík. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2002.
- EXELER, Adolf. *Katechese in unserer Zeit. Themen und Ergebnisse der 4. Bischofssynode*. München: Kösel-Verlag, 1979.
- KURZYDEO, Dariusz. *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych dokumentach kościoła*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2003.
- MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Praha: Pastorační středisko Praha, 2005.
- PRŮCHA, Jan – WALTEROVÁ, Eliška – MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995.

Elektronický zdroj:

- CITÉ DU VATICAN. *Synode des évêques. XIIIème Assemblée générale ordinaire. La nouvelle évangélisation pour la transmission de la foi chrétienne. Lineamenta*. [„Biskupská synoda. XIII. Řádné všeobecné shromáždění. Nová evangelizace pro předávání křesťanské víry. Lineamenta.“]. (2. 2. 2011) [2012-3-24].
<http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20110202_lineamenta-xiii-assembly_fr.html>.

Literatura k tématu:

- ITALSKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Il rinnovamento della catechesi*, dokument Italské biskupské konference o katechezi v pastoraci místní církve. Roma: edizioni pastorali italiane s.r.l. (RdC).
- NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Das katechetische Wirken der Kirche*, dokument Německé biskupské konference z roku 1978.